

LABORATORIETJENESTER PÅ MATOMRÅDET

Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Helsedepartementet,
Landbruksdepartementet og Fiskeridepartementet

Juni 2003

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Rapportens oppbygning	4
Innledning	5
Kriterier for kategorisering av oppgaver	7
Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning	10
Planteforsk, Pesticidlaboratoriet	17
Planteforsk, plantehelse	21
Såvarelaboratoriet	24
Veterinærinstituttet	29
Nasjonalt folkehelseinstitutt	35
Arbeidsgruppens merknader	46

SAMMENDRAG

I samband med organisering av et nytt mattilsyn har en arbeidsgruppe foretatt kategorisering av oppgaveporteføljen til de viktigste FoU-institusjonene på matområdet ut i fra faglige kriterier og potensialet for konkurranseutsetting. Det er også gjort anslag for økonomisk verdi av tjenestene i de ulike kategoriene og forventet fremtidig finansiering.

Fordi det er visse kryssende hensyn å ivareta i forhold til de føringer som er presentert for Stortinget angående organisering av laboratorietjenestene, har det ikke vært mulig å trekke skarpe skillelinjer mellom det som kan konkurranseutsettes på kort og lengre sikt og det som bør være virksomhet i de vitenskapelige institusjonene som er pekt ut som sentrale forvaltningsstøtteinstitusjoner for Mattilsynet. Slike skillelinjer må konkretiseres når departementene selv konkretiserer avveiningene mellom de kryssende hensynene mellom konkurranseutsetting og videreutvikling av de vitenskapelige institusjonene som forvaltningsstøtteinstitusjoner.

Når det gjelder verdisettingen av de tjenester på de ulike sider av skillelinjene, må også disse gjennomgås for å gi bedre kvalitetssikring enn det arbeidsgruppen har hatt mulighet til å gjøre.

RAPPORTENS OPPBYGNING

Etter innledningen går rapporten gjennom kriterier for kategorisering av ulike typer oppgaver innenfor begrepet "laboratorietjenester".

Rapporten går deretter inne på kategorisering av den enkelte FoU-institusjonens oppgaveportefølje i form av en tabell etterfulgt av institusjonens egne kommentarer og kommentarer fra de private laboratoriers representant i arbeidsgruppen. Kriteriene for valg av konkurranseutsettingskategori blir begrunnet i disse kommentarene og mer generelt belyst i arbeidsgruppens avsluttende kommentarer.

I de enkelte tabellene angis oppgavekategoriene i første kolonne. I andre kolonne angis kategorisering i tråd med mandatets punkt 2, og i tredje kolonne angis kroneverdi (mandatets punkt 1 b). I siste kolonne angis antatt fremtidig finansieringskilde (mandatets punkt 1 a).

Rapportens siste kapittel presenterer arbeidsgruppens avsluttende merknader med en oppsummeringstabell.

INNLEDNING

Bakgrunn og mandat

Som ledd i oppfølging av Høringsnotat om framtidig organisering av laboratoriene på matområdet mv har de tre matdepartementene: Helsedepartementet, Landbruksdepartement og Fiskeridepartementet kommet frem til at det er behov for ytterligere utredning av de tjenester som FoU institusjoner skal kunne tilby på matområdet

Det ble derfor nedsatt en arbeidsgruppe med følgende sammensetning:

Henrik Stenwig, Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening, leder
Martin Binde, Mattilsynet, sekretær
Odd Ivar Berget, Mattilsynet
Karina Kaupang, Mattilsynet
Ola Kristian Dille, Landbrukstilsynet
Johannes Kolltveit, Norges Forskningsråd
Georg Kapperud, Folkehelseinstituttet
Øyvind Lie, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning
Børge Holen, Planteforsk
Bjørn Næss, Veterinærinstituttet
Sigbjørn Gregusson, Labnett AS

Arbeidsgruppen fikk følgende mandat:

Arbeidsgruppen vil få som oppgave å gjennomgå oppgaveporteføljen til de statlige vitenskapelige institusjonene og ved de andre statlige eide laboratorier som i dag leverer tjenester på matområdet. Denne gjennomgangen skal tjene to formål

1. Å kategorisere den samlede virksomheten på matområdet ved de vitenskapelige institusjonene hvor en:
 - a. Deler virksomheten inn i
 - Virksomhet rettet mot Mattilsynet som skal finansieres via Mattilsynet
 - Forskningsbasert kunnskapsutvikling som skal finansieres via Forskningsrådet
 - Forskningsbasert kunnskapsutvikling som av overordnede samfunnsmessige hensyn bør foregå uavhengig av Mattilsynets etterspørsel og som derfor bør finansieres direkte fra departementene
 - b. Gir en fremstilling av den budsjettmessige verdi av virksomheten innenfor de ulike kategoriene
 - c. Utarbeider forslag til faglige kriterier for kategorisering av institusjonenes framtidige virksomhet. Kriteriene skal kunne danne grunnlag for departementenes fordeling av budsjettmidler.

2. Gjennomgå den delen av virksomheten ved de vitenskapelige institusjoner og de andre statlige laboratoriene som er rettet mot matområdet (mattilsynet, næringen og eventuelle andre relevante aktører) med sikte på inndeling i følgende kategorier:
 - A. Analyser og tjenester som kan konkurranseutsettes fra 1.01.2004.
 - B. Analyser og tjenester som i overskuelig framtid må utføres ved FOU-inst.
 - C. Analyser og tjenester som kan tenkes å ha et framtidig potensial for konkurranseutsetting.

Det må i denne sammenhengen gjøres en vurdering av den økonomiske verdien av tjenestene i de ulike kategorier

Presisering av mandatet fra arbeidsgruppen side

Arbeidsgruppen har ikke gått inn på vurderinger om fordeling av oppgaver mellom de ulike statlige institusjonene da dette ligger utenfor gruppens mandat. I tråd med presiseringer fra Landbruksdepartementet har gruppen utelukkende hatt fokus på de fem statlige vitenskapelige institusjonene som er representert i gruppen.

Føringer gitt av regjeringen gjennom diverse Stortingsproposisjoner

Stortinget har gjennom behandlingen av St. prp. nr. 63 (2001-2002) og St. prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002-2003) tatt stilling til hovedprinsippene for den framtidige organiseringen av matforvaltningen. I den sammenheng det også behandlet viktige forhold vedrørende framtidig organisering av laboratorietjenestene på matområdet.

I St.prp. nr. 63 (2001-2002) ble det foreslått at disse tjenestene skal organiseres uavhengig av Mattilsynet. I tillegg ble det sagt at staten, uavhengig av framtidig eierskap til tjenestene, skal ha et overordnet ansvar for å sikre at

1. tilsynet har tilfredsstillende tilgang på likeverdige laboratorietjenester over hele landet
2. tilsynsobjektene (næringene og kommunene) har nødvendig tilgang på analysekapasitet til å tilfredsstille kravene til dokumentasjon av sin internkontroll
3. kommunene har nødvendig tilgang på analysekapasitet til å gjennomføre sine oppgaver innenfor miljørettet helsevern
4. laboratorietjenestene har en infrastruktur som gjør at hensynet til geografisk nærhet mellom laboratorier og brukere blir tilbørlig ivaretatt
5. det til enhver tid finnes kompetanse og kapasitet til å utrede nye problemområder som måtte komme på matområdet og at det utvikles og implementeres ny metodikk etter hvert som behovet for dette utvikler seg
6. det finnes laboratorier med nødvendig kompetanse og uavhengighet til å forestå referansefunksjoner for den øvrige laboratorietjenesten

Et flertall på Stortinget sluttet seg til disse prinsippene.

I St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 8 (2002-2003) ble i tillegg følgende tre prinsipper for statens engasjement på laboratorieområdet presentert:

7. statens innsats på feltet skal rettes mot å sikre en tilfredsstillende måloppnåelse i forhold til de punktene som er skissert ovenfor,
8. statlig engasjement på eiersiden skal begrenses til de former for laboratorievirksomhet som av faglige eller økonomiske årsaker ikke kan ivaretas av andre aktører,
9. staten skal bidra til å sikre like konkurransevilkår for privat og offentlig tjenesteyting i laboratiemarkedet.

I St.prp. nr 65 (2002-2003) (revidert nasjonalbudsjett) har regjeringen presentert følgende forutsetninger:

10. Veterinærinstituttet, Planteforsk, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning og de deler av Nasjonalt Folkehelseinstitutt som utfører oppgaver for Mattilsynet, skal videreutvikles som kompetanseinstitusjoner på matområdet. Disse institusjonene har i dag et hovedansvar for forskningsbasert forvaltningsstøtte, og det forventes at deres forskning er forvaltningsrettet.
11. Det er et mål å opprettholde høy kompetanse på matforvaltningens fagområder innenfor landets grenser.
12. Det vil derfor være naturlig at disse institusjonene fortsatt blir hovedaktører innenfor kategoriene forvaltningsstøtte, referansefunksjoner, metodeutvikling, diagnostikk og mer overordnede beredskapsfunksjoner. Dette er funksjoner som krever høy kompetanse, og for enkelte funksjoners vedkommende også at utføreren kan opptre uavhengig av de andre aktørene i markedet.
13. Det finnes allerede i dag kompetanse hos andre aktører til å utføre deler av de rutineanalysene som leveres av de statlige laboratoriene. Analyser som kan utføres av andre, bør konkurranseutsettes for å sikre tilgjengelig analysevolum i markedet. Under forutsetning av at nødvendig kvalitet og leveringssikkerhet kan opprettholdes, bør slik konkurranseutsetting skje så snart som mulig.
14. De vitenskapelige institusjonene vil også i framtida måtte utføre en viss mengde rutineanalyser for å kunne vedlikeholde sin kompetanse og ivareta sine funksjoner som referanselaboratorier mv.

KRITERIER FOR KATEGORISERING AV OPPGAVER (Mandatets punkt 1 c og 2)

Institusjonene som er nevnt i mandatet dekker fagområder langs hele matvarekjeden som i prinsippet kan deles i følgende kategorier:

a. Risikoanalyse: Risikovurderinger, utvikling og formidling av kunnskap om risikofaktorer (epidemiologiske analyser) og rådgivning overfor tilsyn og departement som grunnlag for hvordan ulike risikoer skal håndteres. Slike kunnskaper om risikofaktorer vil bl.a. også være grunnlag for de risikovurderinger som i framtida vil høre hjemme i den nye vitenskapskomiteen.

b. Beredskapsfunksjoner, som i tillegg til å være i stand til å betjene forvaltningen til alle døgnets tider, omfatter beredskap i forhold til alvorlige krisesituasjoner, alvorlige

sykdommer/forgiftninger/kvalitetsproblemer hos planter (frø- og plantemateriale), dyr og fisk og diagnostisk kompetanse i forhold til sykdommer/planteskadegjørere som i det daglige er lite aktuelle i Norge – herunder evne til etablere og eller utvikle diagnostiske og analytiske metoder.

c. Referansefunksjoner som omfatter oppgaver bestemt av regelverk nedfelt i EØS-avtalen og i henhold til nasjonalt regelverk. Dette omfatter bl.a. å utføre referanseanalyser for mikroorganismer og kjemiske parametere, analysere stikkprøver fra akkrediterte laboratorier, arrangere sammenlignende laboratorie-prøvinger, gi faglige råd og veiledning om prøvetaking og drive opplæring av laboratoriepersonell og følge opp forpliktelsene som følger av internasjonale avtaler – særlig EØS-avtalen.

Andre referansefunksjoner – for eksempel initiert fra næringsiden

d. Diagnostikk, som innebærer å beherske et komplekst sett av metoder og kunnskap som må anvendes for å påvise en gitt sykdom/planteskadegjørere og dens årsaker. Det kan dreie seg om ”enkler” rutinediagnostikk eller mer kompleks eller ”vanskelig” spesialdiagnostikk.

e. Metodeutvikling, som i hovedsak innebærer videreutvikling av eksisterende metoder eller utvikling av ny metodikk for påvisning av kjente eller ”nye” organismer eller substanser. Noen legger også etablering av beskrevne metoder inn under begrepet ”metodeutvikling”.

f. Rutineanalyser, som i hovedsak utføres etter vel etablerte og standardiserte metoder, som gjennomføres relativt regelmessig og i tillegg har et visst omfang. Dette kan være biologiske, mikrobiologiske, serologiske og kjemisk/fysikalske analyser, bl.a. som bidrag til diagnostikk og kvalitetsvurderinger. Særlig aktuelt i forbindelse med overvåkning, og diagnostiske undersøkelser.

Mattilsynets kommentar til grunnlaget for departementenes fordeling av budsjettmidler (Mandatets punkt 1 c)

Forvaltningstøttetjenester – grensen mellom tjenester som skal kjøpes og hva som ikke bør finansieres gjennom mattilsynet

I og med at det er et uttalt mål at staten har et ansvar for å ha en nasjonal kompetanse og beredskap, ser Mattilsynet det som hensiktsmessig at det fortsatt er departementene som forestår en bevilgning til å dekke grunnkompetansen for FoU- institusjonene, der denne bevilgningen skal dekke beredskap og referansefunksjoner samt metodeutvikling, kompetanseoppbygging og vedlikehold av kompetanse i tilknytning til disse funksjonene. Mattilsynet ser imidlertid faren ved at overføringer knyttet til uspesifikt arbeid kan bli benyttet til kryssfinansiering av andre tjenester. Mattilsynet forutsetter derfor at Mattilsynet årlig deltar i diskusjonen med departementene og institusjonene om hva som bør ligge i denne grunnbevilgningen.

Flere av Mattilsynets fusjonerende etater har erfaring med at når det bevilges midler direkte fra departementet, kan det være uklart hvem som egentlig er bestiller, hvem som agerer/fatter beslutninger og hva som egentlig er inkludert i bevilgningene. Et av målene i forbindelse med matreformen er å foreta en rolleavklaring mellom de ulike aktører på matområdet. Mattilsynets klare oppfatning er at FoU-institusjonene ikke skal påta seg rollen som eller agere som forvaltere, men levere forvaltningsstøtte til Mattilsynet som grunnlag for Mattilsynets beslutninger.

Mattilsynet må i sitt kjøp av konkrete forvaltningsstøttefunksjoner, (utover det som dekkes av direkte bevilgningen til FoU-institusjonen), som bl.a. kan defineres som kjøp av analysetjenester, diagnostikk, tolkning, rådgivning, prosjektdesign, sammenstillinger/rapporter m.v., være svært tydelig på hva som forventes som bestiller av slik forvaltningsstøtte. Mattilsynet ser det også som hensiktsmessig at de reelle kostnader i størst mulig grad synliggjøres og er inkludert i disse tjenestene. Det er vår oppfatning at Mattilsynet ikke må være forpliktet til å benytte statlig eide FoU-laboratorier og kompetanseinstitusjoner for å løse alle FoU-relaterte forvaltningsoppgaver. Mattilsynet må ved kjøp av slike tjenester også kunne benytte sin rolle som markedsaktør og bestille oppgavene ved de laboratorier/institusjoner som har gitt det beste tilbudet.

Forvaltningstøttetjenester – Forskningsrådets kommentar til grunnlaget for departementenes fordeling av budsjettmidler (Mandatets punkt 1 c)

Forskningsrådets virkemidler for finansiering av instituttsektoren
Forskningsrådet har to ulike finansielle virkemidler spesielt rettet mot instituttsektoren; grunnbevilgning og strategiske instituttprogram. Begge disse er definert i de statlige retningslinjene for finansiering av forskningsinstitutt.

Grunnbevilgningene skal sikre forskningsfaglig kvalitet og ivareta behov for forskning og langsiktig kompetanseoppbygging på særskilte områder. Strategisk instituttprogram skal stimulere til langsiktig kompetanseoppbygging innen et nærmere bestemt fagområde. Det er i praksis vedkommende fagdepartementet som bestemmer hvilke institutter som skal få grunnbevilgning gjennom Forskningsrådet. Utover de generelle retningslinjene gir Forskningsrådet relativt få føringer vedrørende disponering av grunnbevilgningen. Dette overlates til styret for vedkommende institutt. Men disponeringen følges opp gjennom et omfattende rapporteringssystem, og for enkelte av instituttene er det også innført spesielle mål- og resultatkrav.

Strategiske instituttprogrammer utvelges etter en to-trinns konkurranse der kvalitet og relevans er de avgjørende kriteriene for hvilke søknader som blir innvilget. I denne konkurransen deltar alle institutter og UoH- er innenfor LDs og FIDs sektoransvar. I utgangspunktet gis det ingen føringer for hvilke tema et strategisk program skal omhandle, men gjennom først en skisseutvelgelse, deretter ordinær søknadsbehandling foretar Forskningsrådet en strategisk utvelgelse. Det er eksempelvis godkjent og finansiert strategiske program innen risikovurdering og GMO.

Dagens finansiering av de aktuelle instituttene

De statlige vitenskapelige institusjonene innen matområdet har i dag ulik organisering og tilknytning til staten. Tre av instituttene, NIFES, Planteforsk og Veterinærinstituttet er omfattet av ”Retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutt”, mens Nasjonalt folkehelseinstitutt er et ordinært forvaltningsorgan som får bevilgning direkte over statsbudsjettet (kap. 0707).

Finansieringen er ulik også for de tre instituttene som er omfattet av de ovennevnte retningslinjene. Landbruksdepartementet (LD) har kanalisert visse basisbevilgninger (grunnbevilgning og strategiske instituttprogram) til Planteforsk og Veterinærinstituttet gjennom Forskningsrådet, mens NIFES får finansiert sin basisvirksomhet (forskning) ved bevilgning direkte fra Fiskeridepartementet (kap. 1023), men får også finansiert strategiske instituttprogrammer gjennom Forskningsrådet.

Planteforsk og Veterinærinstituttet får dessuten bevilgning til forvaltningsstøtte direkte fra departementet. I tillegg bevilger LD noe midler til tilsynene (landbruks-, dyrehelse og næringsmiddeltilsynet) som igjen kjøper forvaltningsstøttetjenester hos instituttene. Fiskeridepartementet gir bevilgning til Fiskeridirektoratet slik at det kan kjøpe forvaltnings- og analysetjenester for tilsynet av sjømat hos NIFES.

I St.prp. nr. 1. (2002-2003) Tillegg nr. 8. er det lagt til grunn at de økonomiske midlene som skal finansiere Mattilsynets behov for vitenskapelig basert forvaltningsstøtte, i alt vesentlig kanaliseres gjennom tilsynet. Dette betyr at midler som i dag bevilges direkte til instituttene enten i form av ordinære driftsbevilgninger eller i form av bevilgninger til forvaltningsstøtte, må "overføres" til Mattilsynet. Videre er det sagt at FoU-virksomhet med et bredere formål og videre ramme enn Mattilsynets umiddelbare behov for forvaltningsstøtte, skal kanaliseres direkte til institusjonene fra de instanser som måtte ha ansvar for dette, dvs. fagdepartement og Norges forskningsråd.

For å kunne gi FoU-basert forvaltningsstøtte både til Mattilsynet og til departementene må instituttene gis økonomiske rammebetingelser for å vedlikeholde og videreutvikle sin kompetanse. Forskningsrådet har et klart ansvar for den mer langsiktige kompetanseoppbyggingen i instituttene, kompetanseoppbygging som inkluderer forskerrekuttering og som har et bredere formål enn Mattilsynets og departementenes umiddelbare behov for forvaltningsstøtte. Oppbyggingen av kompetanse finansiert gjennom strategiske midler via Forskningsrådet, skal sette instituttene i stand til å betjene både forvaltning (Mattilsynet og deptene) og næringsliv med rådgivning og andre forskningsbaserte tjenester.

Kompetanseutvikling i form av metodeutvikling, innføring av nye teknikker, utstyr m.m. har mer karakter av utviklingsarbeid enn av forskning og bør etter Forskningsrådets mening finansieres direkte over forvaltningsstøtten, enten i form av spesiell avtalt beløp eller ved overhead på instituttens timepriser eller alternativt inkluderes i instituttens grunnbevilgning.

NASJONALT INSTITUTT FOR ERNÆRINGS- OG SJØMATFORSKNING (NIFES)

Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) er et forsknings- og forvaltningsinstitutt direkte underlagt Fiskeridepartementet. NIFES driver helkjede-forskning fra fjord til bord og er delt inn i 5 forskningsprogram: Ernæring og kvalitet av matfisk, Ernæring og helse av fisk, Ernæring av stamfisk, larver og yngel, Trygg sjømat og Sunn sjømat. Instituttet har i tillegg egne program for overvåkning og metodeutvikling. Forskningen er forvaltningsrettet og dekker oppbygging av kunnskap ved hjelp av både strategisk grunnforskning og anvendt forskning. Instituttet har i tillegg forvaltningsoppgaver for fiskerimyndighetene. Instituttet gir veiledning av hovedfags- og dr.gradskandidater innen sine kjerneområder ved Universitetet i Bergen. NIFES har som mål å arbeide i den

internasjonale forskningsfronten, og har vært en synlig internasjonal forskningsaktør innen fagområdet fiskeernæring og trygg og sunn sjømat siden instituttets opprettelse i 1947.

Instituttet har 6 laboratorier, som er en integrert del av forskningsaktiviteten ved NIFES. Laboratorium for molekylærbiologi, Laboratorium for biokjemi, Laboratorium for fett og vitaminer, Laboratorium for mineraler og sporelementer, Laboratorium for proteiner og aminosyrer, Laboratorium for fremmed og tilsetningsstoffer og Laboratorium for mikrobiologi.

NIFES har for tiden en stab på om lag 100 personer; i tillegg til forskere, stipendiater, teknisk stab 48 personer og hovedfagsstudenter.

Kategorisering av NIFES sin oppgaveportefølje (skissert behov og pågående aktivitet) på matvareområdet for 2003 med verdianslag (beløpene baserer seg på reviderte analysepriser og overhead) og fremtidig finansieringskilde

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransesutsettings-kategori (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi for 2003 (jf punkt 1 b i mandatet)	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1 a i mandatet)
a. Risikovurdering/rådgivning i risikohåndtering	B Forskningskompetanse til å løse faglige spørsmål nasjonalt/internasjonalt for sjømatavdelingen (i.e. risikovurdering; utredningsarbeid knyttet til sjømat og fiskefôr etc.)	5,300 mill	Mattilsyn/Dep
Forskningsbasert overvåkningsprogrammer (Kategori f. med betydelig overlapping til a, b, c, og e)			
1) Miljødatabase	B: Programmet er knyttet til instituttets forskningsprogram "Trygg sjømat". (se utfyllende tekst)	3,311 mill.	Dep.
2) Sjømatdatabase (fremmedstoff/næringsstoff)	B: Sjømatdatabasen er knyttet til instituttets forskningsprogram "Sjømat og helse" (se utfyllende tekst).	2,210 mill.	Dep.
3) Generell medisinrestkontroll	B: Kopling til et tungt forskningsmiljø gir en mer troverdig kontroll nasjonalt og internasjonalt. NIFES har lang erfaring innen dette fagfeltet.	0,601 mill.	Mattilsynet

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransesutsettings-kategori (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi for 2003 (jf punkt 1 b i mandatet)	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1 a i mandatet)
Overvåkningsprogrammer (Kategori f. med overlapping til a, b, c og e)			
4) Fiskefôr (inkludert mel og olje) (mikrobiologi/uorganiskeforb. og organoklorforbindelser)	A: (40%): B: (40%) C: (20%) (Se utfyllende tekst)	A: 1,64 mill. B: 1,64 mill. C: 0,82 mill.	Mattilsynet
5) Skjell (mikrobiologi/uorganiskeforb. og organoklorforbindelser)	A: (40%) B: (60%) (se utfyllende tekst)	A: 0,314 mill. B: 0,472 mill.	Mattilsynet
6) EU-medisinrester og fremmedstoffer i oppdrettsfisk og fôr	C: (se utfyllende tekst)	1,160 mill.	Mattilsynet
7) EU-program mat-histamin	A:	0,121 mill.	Mattilsynet
8) EU-Dioksin og dioksinlignende PCB i mat og fiskefôr	B: Dette er et overvåkningsprogram i regi av EU og som vil avsluttes i løpet av 2004. Norge har ansvaret for blant annet analysene av sjømat og fiskefôr (ca. 160 prøver)	1,490 mill.	Mattilsynet
9) Renholds kontroll, kontroll av produksjonsvann og vann i ventemærder (mikrobiologi)	A:	0,410 mill.	Mattilsynet
10) Veterinær grensekontroll og samhandel av importerte sjømatprodukter, undersøkelser for fremmedstoffer og mikroorganismer	C: Behovet for kompetanse ved resultattolkning og internasjonal kontakt gjør det hensiktsmessig å knytte denne aktiviteten til NIFES	1,476 mill.	Mattilsynet
11) Kartlegging av tungmetaller i importerte eksotiske sjømatprodukter (2002-2003)	B: (enkelstående prosjekt)	0,160 mill.	Mattilsynet
12) Hermetikk	A:	0,862 mill.	Mattilsynet
13) Matvaretabellen	A: Næringsstoffer i matvarer for 2002 kjøres hos NIFES. Fremtidige prosjekter kan konkurransesettes	1,200 mill.	Mattilsynet
14) Dioksin og dioksinlignende PCB i ål fanget langs norskekysten	C: Dette er et kartleggingsprosjekt som startet i 2002 og avsluttes i 2003	0,500 mill.	Mattilsynet

Konklusjon:

Skisserte behov og pågående aktivitet for til sammen:	23.527 mill. kr.
Kategori A (konkurransen utsettes fra 1.1.04):	4.547 mill. kr.
Kategori C (konkurransen utsettes på et senere tidspunkt)	3.956 mill. kr.
Kategori B (prosjekter kjøres ved NIFES)	15.024 mill. kr.

Kommentarer fra NIFES:**a. Risikovurdering/rådgivning:**

Nasjonalt institutt for ernærings og sjømatforskning (NIFES) er nå knyttet organisatorisk til Fiskeridepartementet og er ikke lenger et forskningsinstitutt under Fiskeridirektoratet. Grunnen til denne omorganiseringen var nettopp at der ikke skulle være mistanke om kopling mellom NIFES sine oppgaver knyttet til risikovurdering av sjømat og Sjømatsavdelingens oppgaver knyttet til risikohåndtering av de konklusjoner og tilrådinger som NIFES gjør basert på strengt vitenskapelige prosedyrer. NIFES sin forskningskompetanse knyttet blant annet til sjømattrygghet (risikovurdering) har vist seg svært viktig for norske fiskerimyndigheter i forbindelse med eksport av norsk sjømat. Forskningsbasert forvaltningsstøtte inkluderer også gjennomgang og kommentarer av EU direktiver som Sjømatavdelingen får fra Departementene til uttalelse. Direktivene omhandler blant annet prøvetakingsprotokoller og analysemetoder for fremmedstoffer i matvarer (inkludert sjømat), samt vurdering av fremmedstoffer i fôr og mat. Vi er enig i at deler av arbeidet knyttet til risikovurdering av sjømat hører naturlig hjemme i den fremtidige vitenskapskomiteen hvor NIFES vil være representert. Deler av det arbeidet som gjøres i EUs vitenskapskomiteer, og hvor NIFES deltar, er forskningsbasert forvaltningsstøtte.

b. Beredskapsfunksjon:

NIFES har beredskap på og anvender både rutineanalyser og avanserte analyser i sin forskning. Dette verktøyet kan betjene forvaltningen og industrien i spesielle krisesituasjoner. Sjømatnæringen er følsom overfor angrep knyttet til matvaretrygghet og krever høy beredskap. Beredskapsfunksjonen av en rekke innholdsstoffer vil også være knyttet til at NIFES er utpekt til å inneha referansefunksjon for et utvalg av innholdsstoffer. Dette gjelder spesielt næringsstoffer i matvarer inkludert sjømat, samt fremmedstoffer og da med vekt på kjemiske former av uorganiske stoffer samt dioksin (se punkt c).

c. Referansefunksjon:

I Norden er det etablert et ekspertlaboratorienettverk av laboratorier som har nasjonal referansefunksjon, samt har oppgaver som referanselaboratorium bestemt av regelverk nedfelt av EØS avtalen. Disse funksjonene mener ekspertlaboratorienettverket kun kan innehaes av FoU institusjoner som NIFES, VI og de deler av Nasjonalt folkehelseinstitutt som utfører oppgaver for Mattilsynet. Dette er laboratorier som arbeider med forskning og utvikling innenfor spesifikke fagområder og som har en dyp innsikt i analytisk kjemisk og mikrobiologisk arbeid innenfor sine spesialfelter. Oppgaver knyttet til referanselaboratorium er å utføre bestemmelser av kjemiske eller mikrobiologiske analytter etter analysemetoder som er validerte og har status som referansemetoder. NIFES har slikt ansvar som referanselaboratorium. Oppgaver som inkluderes av referansefunksjonen er blant annet å gjennomføre sammenlignende laboratorieprøvinger (ringtester), gi faglige råd knyttet til prøvetaking, opplæring av laboratoriepersonell for de spesielle analysene som inkluderes i referansefunksjonen, samt følge opp Norges forpliktelser som følge av internasjonale avtaler - særlig EØS avtalen. NIFES har referansefunksjon på alle vitaminene (åtte vannløselige og fire fettløselige vitaminer), metallspesiering av arsen, kvikksølv og tinn, fettsyrer

og aminosyrer og i tillegg vil dioksin og dioksinlignende PCB og polybromerte flammehemmere inkluderes.

d. Diagnostikk:

Her har NIFES ingen aktivitet.

e. Metodeutvikling:

Sylskarpt analyseverktøy sammen med dyrestall og akvariefasiliteter er NIFES' viktigste forskningsverktøy. Dette analyseverktøyet har Sjømatavdelingen i Fiskeidirektoratet også hatt stor nytte av. Validerte og avprøvede analysemetoder knyttet til næringsmidler har NIFES publisert i internasjonale tidsskrifter. NIFES deltar i to av CENs arbeidsgrupper for analysemetoder, WG 9 vitaminer og WG 10 spormetaller. I tillegg har NIFES arbeidet aktivt i NMKL gjennom de siste 25 år, og leder for tiden subkomiten for kjemi. Eksisterende analysemetoder må hele tiden forbedres på grunn av at forskningen stiller krav til lavere bestemmelsesgrenser og således bedre følsomhet til metodene. I tillegg kommer etablering av nye analysemetoder som skal dekke dagens og morgendagens behov for kunnskap til nye stoffer. Dette krever investeringer i avansert og kostbart måleutstyr. Nye analyseteknikker som er etablert ved NIFES de siste par år er bestemmelse av dioksin og dioksinlignende PCB, polybromerte flammehemmere og metallspesiering. Dessuten skal det etableres analysemetoder for PAH og hormonhermere. I tillegg har NIFES etablert en rekke analysemetoder som er nødvendig for å få en grunnleggende forståelse for absorpsjon og omsetning av fremmedstoffer i dyr og fisk. Det analytiske verktøyet som NIFES anvender for å være nasjonalt og internasjonalt ledende innen trygg og sunn sjømat krever store investeringer som også Mattilsynet bør være med å finansiere.

f. Rutineanalyser:

En rekke analyser som her defineres som rutineanalyser brukes imidlertid regelmessig i instituttets mange forskningsprosjekter. Flere av disse analysemetodene inngår også i den analyseportefølje hvor NIFES har referansefunksjon, samt at disse analysemetodene også er akkrediterte. Dette tilsier at NIFES har og må ha en analyseaktivitet på disse analysemetodene, som her karakteriseres som rutineanalyser. NIFES har således høy beredskap også på den type analyser som i hovedsak utføres etter veletablerte og standardiserte metoder. Etter NIFES mening er det flere av disse analysene som ikke har et tilstrekkelig volum til at det vil være økonomisk interessant for private laboratorier å utføre disse analysene.

Videre er det viktig for NIFES å påpeke at overvåkningsprogrammene som instituttet utfører for forvaltningen er nært knyttet til instituttets forskning og således en av pilarene i forskningsbasert forvaltningsstøtte. Overvåkningsprogrammene består av mye mer enn produksjon av tall. NIFES sine oppgaver er å gi råd i forbindelse med planlegging og gjennomføring av disse programmene. I tillegg kommer tolkningen og rapportering av dataene. Alle disse oppgavene gjøres med basis i NIFES sin forskningsbaserte kunnskap. Programmene er også en god plattform for å utvikle nye forskningsprosjekter for å øke kunnskapsgrunnlaget for blant annet å sette/revidere grenseverdier for fremmedstoffer i fôr og mat. En rekke av de resultatene som er generert fra overvåkningsprogrammene er publisert i vitenskapelige tidsskrifter.

NIFES vil fokusere på to av Overvåkningsprogrammene som instituttet mener er spesielt viktige i instituttets forskning og som ikke bør konkurranseutsettes:

1) Miljødatabase (B): Programmet ble initiert av NIFES i 1994 fordi datagrunnlaget for å fastsette øvre grenseverdier var for dårlig og at dette også ville gi et viktig bidrag til forskningen knyttet til

trygg sjømat. Dette programmet har gitt en rekke vitenskapelige publikasjoner som har vært viktig knyttet til arbeidet i vitenskapskomiteene i EU.

Miljødatabasen har avstedkommet et pågående SIP knyttet til arsen og kvikksølv og i tillegg er det søkt et nytt SIP med grunnlag i Miljødatabasen.

2) Sjømatdatabase (B): Sjømatdatabasen er knyttet til instituttets forskningsprogram "Sjømat og helse", og er sentral for programmets forskning knyttet til human ernæring og dataene har ledet til nye forskningsprosjekter. Sjømatdatabasen har avstedkommet en søknad om SIP. Vitenskapelige publikasjoner er skrevet med utgangspunkt i Sjømatdatabasen. Dette programmet ble også initiert av NIFES.

Disse to programmene er viktige som premissleverandør til de vitenskapskomiteer både nasjonalt og internasjonalt som fastsetter grenseverdier for inntak. Publiserte data fra disse overvåkningsprogrammene er brukt både av EU og CODEX. Disse oppgavene er så viktige i NIFES sin forskning at de bør finansieres av Fiskeridepartementet som en del av NIFES sin basisbevilgning. Konsekvensen av dette vil være at Norge fortsatt kan være med på å påvirke, og være premissleverandør til de vitenskapskomiteer som fastsetter øvre grenseverdier i EU og CODEX.

3) Generell medisinrestkontroll

God kontroll med tanke på å sikre fravær av legemiddelrester i oppdrettsorganismer er en viktig komponent for å sikre matvaretrygghet og nasjonal/internasjonal tillit til norske sjømatprodukter. I Norge sikres dette gjennom vårt reseptbaserte legemiddelregister, og gjennom omfattende analytisk kontroll. Dette kontrollsystemet har vist seg svært nyttig i situasjoner med reell eller påstått legemiddelpåvisning ved eksport av norsk sjømat. For å sikre faglig kontinuitet er det hensiktsmessig at aktiviteten på dette feltet knyttes til et tungt forskningsmiljø med nødvendig kompetanse. Dette er spesielt viktig med tanke på en rasjonell dialog med andre lands fagmiljøer og myndigheter. NIFES har lang erfaring innen dette fagfeltet, og er blant annet involvert i analytisk arbeid, utvikling av analysemetodikk, produksjon, utsendelse og tolkning av ringtestmateriale, utarbeidelse av legemiddelstatistikk og systematisering samt publisering av informasjon om forbruksdata for legemidler. På denne bakgrunn anbefales det at oppgavene i framtid knyttes til NIFES. forbindelse med generell medisinrestkontroll i overskuelig

Overvåkningsprogrammene (4-6) er av en slik art at noen analyser kan konkurranseutsettes allerede fra 01.01.04, andre fra et senere tidspunkt, mens noen er så viktige i forskningssammenheng at de bør kjøres ved NIFES.

4) Fiskefôr: Dette overvåkningsprogrammet inneholder analyser av en rekke analytter. Mange av disse kan konkurranseutsettes (ca. 60%), enten med en gang eller noe senere. Men de analytter som er sentrale i Norges anbefalinger til EU vedrørende øvre grenseverdier for kontaminanter og tilsetningsstoffer i fiskefôr og råvarer bør i hovedsak fortsatt ligge hos NIFES for å sikre nødvendig kompetanseutvikling. Overvåkningsprogrammet er grunnlaget for at NIFES' kan identifisere "problemstoffer" (e.g. arsen- og kvikksølvspecier, fluor, antioksidanter, fargestoffer og vitaminer, samt dioksin og dioksinlignende PCB) i fiskefôr i forhold til de nåværende øvre grenseverdier. Dette er basis for forskningen innen analytisk kjemi og fôrtoksikologi, og som blir brukt som anbefalinger til nye øvre grenseverdier i EU. Konkurranseutsetting av programmet vil gi et tap i helkjede oversikten (råvarer-fiskefôr-fisk) som er basis for NIFES sine forskningsbaserte anbefalinger til EU.

5) Skjell: Dette overvåkningsprogrammet inneholder analyser av en rekke analytter, og noen av disse kan konkurranseutsettes. Men de analytter som er sentrale i NIFES' forskning bør enten utføres hos NIFES eller at NIFES deltar i konkurransen om analyseoppdraget (e.g. arsen- og kvikksølvspesiering og TBT, samt dioksin, dioksinlignende PCB og mikrobiologi).

I prinsippet kan alle mikrobiologiske analyser for fiskefôr og skjell konkurranseutsettes fra 1.1.04 (A). Når det gjelder tolkingen av analysesvar og aktuell forvaltningsstøtte i forbindelse med dette, er det likevel fornuftig at et kompetent fagmiljø er involvert. Slik NIFES ser det er det ikke mulig å skille ut enkeltanalyser i denne sammenhengen, og vi foreslår derfor at hele den mikrobiologiske aktiviteten (analyser og tolking) for fiskefôr og skjell blir plassert i kategorien C.

6) EU-medisinrester og fremmedstoffer: Utvikling og verifikasjon av analysemetodikk utføres kontinuerlig, og behovet for kvalifisert tolking av analysesvar er betydelig. En tett kopling til et tungt forskningsmiljø mer viktig med tanke på rasjonell dialog med andre lands myndigheter i situasjoner med reell eller påstått legemiddelpåvisning ved eksport.

Distriktslaboratoriernes aktiviteter knyttet til Mattilsynet og fiskerinæringen må ivaretaes.

Kommentarer fra de private laboratoriene til NIFESs oppgaveportefølje:

Risikoanalyse/rådgivning

Private laboratorier utfører i dag ikke vitenskapelig basert risikoanalyse eller rådgivning, men tilbyr generell og praktisk rådgivning innenfor områdene mat og miljø. Omfanget av denne type laboratorietjenester øker.

Beredskapsfunksjoner, Referansefunksjoner og Metodeutvikling

kan ivaretas av markedet enten alene eller knyttet til andre laboratorietjenester og analysetilbud. Oppgavene må være veldefinerte og ledsaget av en kontroll fra det offentlige som bestiller. Det vurderes ikke som naturlig at markedet tar hånd om vitenskapelige baserte referansefunksjoner.

Forskningsbaserte overvåkningsprogrammer

Programmene for Sjømatdatabase og Miljødatabase kan driftes av private laboratorier, men markedet oppfatter det som riktig at dette ivaretas av en offentlig FoU-institusjon.

Overvåkningsprogrammer i regi av NIFES

Overvåkningsprogrammer i forhold til fiskefôr, skjell, medisinrester, fremmedstoffer, histamin, dioksin, dioksinlignende PCB, renholds kontroll produksjonsvann, veterinær grensekontroll, hermetikk, medisinrester generelt og matvaretabellen kan til en viss grad utføres av markedet i dag. Tilbudet som markedet kan etablere på kort sikt vil variere noe, men kan utvides ved behov.

PLANTEFORSK

I. Pesticidlaboratoriet

Pesticidlaboratoriet er lokalisert på Ås og er en avdeling i Plantevernet som er en resultatenheter i Planteforsk. Pesticidlaboratoriet hadde i 2002 totalt ca. 15 årsverk. Analysevirksomheten for Statens næringsmiddeltilsyn og Statens landbrukstilsyn utgjør ca. 2/3 av del totale omsetningen ved laboratoriet, dvs. at omfanget av analysevirksomheten rettet mot Mattilsynet utgjør ca. 10 årsverk.

Pesticidlaboratoriet er i dag landets eneste spesiallaboratorium for analyse av rester av plantevernmidler i vegetabiliske matvarer og drikkevann. Laboratoriet gjør i dag alle analysene som Statens næringsmiddeltilsyn og Statens landbrukstilsyn har behov for innenfor dette området. Planteforsk gir i tillegg betydelig forvaltningsstøtte til både SNT og SLT basert på analyseresultatene fra overvåkingen og mer prosjektorienterte analyser. Dette kan gjøres fordi laboratoriet gjennom deltakelse i internasjonale organisasjoner som Codex og CEN har opparbeidet betydelig kompetanse utover den rent analysetekniske. Laboratoriet har nær kontakt med forskningen i Planteforsk på dette området og i tillegg utstrakt kontakt med tilsvarende miljøer i andre europeiske land.

Pesticidlaboratoriet har i dag et nært samarbeid med SNT i forbindelse med prioritering av nye stoffer som skal være med i overvåkingsprogrammet. Denne vurderingen gjøres i forhold til giftighet, bruk, funn i andre land samt tilgjengelighet av analysemetodikk. I tillegg har laboratoriet en tett dialog med matforvaltningen i forbindelse med videreutvikling av det årlige overvåkingsprogrammet og mer prosjektorientert overvåking.

Pesticidlaboratoriet gjør også alle restanalysene i forbindelse med godkjenningssprøvingen av plantevernmidler som Planteforsk gjør på oppdrag fra SLT.

I. Pesticidanalyser. Kategorisering av Planteforsks oppgaveportefølje innen fagområdet pesticidanalyser med verdianslag og antatt fremtidig finansiering

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransetsetnings-kategori (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi i dag (jf punkt 1b i mandatet)	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1 a i mandatet)
a. Risikovurderinger og rådgiving ovenfor tilsynet	B	800 000	Mattilsynet/Dep.
b. Beredskapsfunksjoner	B	400 000	Mattilsynet/Dep.
c. Referansefunksjoner	B C	400 000 600 000	Mattilsynet/Dep.
d. Diagnostikk	Ingen oppgaver		
e. Metodeutvikling	B	800 000	Mattilsynet/Dep.
f. Rutineanalyser	B C	700 000 3 000 000	Mattilsynet/Private kunder (grossister)

Det må understrekes at arbeidsoppgavene innen de ulike kategoriene (a-f) griper inn i hverandre, slik at fordelingen for verdianslagene må bli omtrentlige.

Planteforsks kommentarer:

a. Risikovurderinger og rådgiving ovenfor tilsynet

Pesticidlaboratoriet til Planteforsk er det eneste laboratoriet i Norge som analyserer rester av plantevernmidler i vegetabiliske matvarer og drikkevann. Kompetansen innen feltet er bygget opp over en 10-årsperiode i nær kontakt med både Statens næringsmiddeltilsyn og Statens landbrukstilsyn. I dette arbeidet har det selvsagt også vært viktig med nær kontakt med den forskningen som gjøres i Planteforsk på dette feltet.

Hvis det fortsatt skal være norsk kompetanse innenfor feltet, må risikovurdering og rådgiving gjøres ved en FoU-institusjon. I dag er det bare Planteforsk som har kompetanse innenfor dette feltet. Hvis dette skal settes ut på anbud, vil det ta veldig lang tid bygge opp tilsvarende kompetanse ved en annen norsk institusjon. I tillegg vil det være meningsløs bruk av offentlige ressurser i et lite land som vårt. Denne funksjonen bør derfor ikke konkurransetsettes.

b. Beredskapsfunksjoner

I forbindelse med oppfølging av funn av rester av plantevernmidler i matvarer over grenseverdiene, spesielt i de tilfeller hvor det er påvist helsefare, blir neste parti fra vedkommende dyrker eller eksportør fulgt opp med rettet kontroll. I slike tilfeller skal analysesvaret foreligge innen ett døgn fordi varepartiene da er sperret. Rettet kontroll har også vært gjort i forbindelse med meldinger om alvorlige overskridelser på importvarer fra f. eks. næringsmiddelforvaltningen i de andre nordiske land.

I tillegg gjør laboratoriet hasteanalyser i forbindelse med store oppslag i media vedr. ulovlig bruk eller alvorlige overskridelser av plantevernmidler, f. eks. rapportering fra Tyskland om funn av nitrofen i fôr.

I forbindelse med beredskapsanalyser er det viktig med høy kompetanse og nærhet til matforvaltningen. Denne funksjonen bør derfor ikke konkurranseutsettes.

c. Referansefunksjoner

i) Pesticidlaboratoriet har i dag en referansefunksjon for analyse av rester av plantevernmidler i vegetabiliske matvarer. Laboratoriet gjør i dag alle referanseanalysene i det EU-koordinerte programmet for pesticidrester i vegetabiliske matvarer. Dette krever betydelig kompetanse og må gjøres ved et laboratorium som gjør metodeutvikling innenfor feltet og som er tilknyttet en FoU-institusjon. Denne delen av referansefunksjonen kan derfor ikke konkurranseutsettes.

ii) Laboratoriet har ansvaret for å sammenstille dataene fra overvåkingsprogrammet for SNT i årlige rapporter på engelsk som SNT sender til EU. I tillegg utarbeides hvert år norsk rapport for denne overvåkingen. Laboratoriet vil i år også lage elektroniske tertial-rapporter som legges ut på SNT's hjemmeside. All rapportering skjer selvsagt i nært samarbeid med SNT. Laboratoriet lager også rapporter for Landbruksstilsynet over restanalyser for fôrprøver.

Rapporteringen krever en god del kompetanse, og det vil derfor ikke være mulig å konkurranseutsette denne delen av referansefunksjonen allerede fra 1. jan. 2004. På sikt kan likevel rapporteringen konkurranseutsettes.

iii) Pesticidlaboratoriet lager detaljerte prøvetakingsplaner basert på overordnede planer fra EU og fra SNT, og har ansvaret for den praktiske oppfølgingen ovenfor prøvetakerne, gir råd og veiledning vedrørende prøvetakingen og arrangerer i samarbeid med SNT årlige kurs for prøvetakerne. Funksjonen krever inngående kunnskaper om distribusjonsnett for vegetabiliske matvarer, om EU's direktiv for prøvetaking og om EU's koordinerte program for analyse av rester av plantevernmidler.

Det vil ikke være mulig å konkurranseutsette denne delen av referansefunksjonen allerede fra 1. jan. 2004. På sikt kan likevel denne funksjonen konkurranseutsettes.

e. Metodeutvikling

I motsetning til andre nordiske land som Sverige og Danmark, har ikke SNT kjemikere innen organisk analyse som kan bistå laboratoriet med metodeutvikling. Pesticidlaboratoriet utvikler selv nye analysemetoder og videreutvikler eksisterende i tråd med nye krav til kvalitetssikring (her har f. eks. EU spesielle krav), oppfølging av nye lave grenseverdier på f. eks. barnemat og krav om stadig nye stoffer inn i overvåkingsprogrammene. Den raske takten i utviklingen av nye metoder har vært mulig gjennom aktiv deltakelse i internasjonale fora (CEN, Codex, nordiske og europeiske symposier) hvor nye metoder presenteres, og hvor Pesticidlaboratoriet også har presenterer egenutviklede metoder. Laboratoriet har derfor mer kompetanse enn de fleste rutinelaboratorier i andre nordiske land, fordi disse i stor grad støtter seg på den analytisk-kjemiske kompetansen som finnes i forvaltningen i disse landene.

Planteforsk gjør i dag feltforsøk for å teste nye plantevernmidler og analysene av rester i kulturene gjøres av Pesticidlaboratoriet. Disse analysene krever utvikling av nye metoder eller modifisering av etablerte metoder. Når de nye stoffene blir tillatt brukt i Norge har laboratoriet allerede hatt

aktuell analysemetoder utviklet. Dette er en stor fordel og sparer ressurser i forhold til hvis det skulle være to norske laboratorier som utviklet de samme analysene.

Fordi metodeutviklingen innen analyse av pesticidrester krever høy kompetanse er det viktig at denne funksjonen foregår ved en FoU-institusjon. Analysene kan derfor ikke konkurransesettes.

f. Rutineanalyser

Pesticidlaboratoriet har de siste årene analysert ca. 2 500 – 3 000 prøver årlig av vegetabiliske matvarer for SNT. For landbruksstilsynet har det vært analysert ca. 30-50 prøver av fôr samt gjort en del analyser for å avsløre ulovlig bruk av plantevernmidler her i landet.

Oppbyggingen av kompetanse og analysekapasitet innenfor feltet pesticidrester i matvarer har foregått siden 1991 da Stortinget besluttet at kompetansen og omfanget skulle bygges opp til samme nivå som i de andre nordiske land. Pesticidlaboratoriet analyserer i dag ca. 230 forskjellige plantevernmidler med i alt 25 aktive metoder for vegetabiliske matvarer og drikkevann. Noen av disse metodene er store multimetoder (den største omfatter 147 stoffer) og krever høy kompetanse for rutinebruk. De fleste av metodene er akkrediterte (laboratoriet fikk akkreditering i april 1997). Siden det er mange stoffer som skal overvåkes, og siden grenseverdiene er svært lave, krever selv rutineanalyser av rester av plantevernmidler betydelig kompetanse, svært avansert instrumentering og omfattende kvalitetssikring. I tillegg er det nødvendig med utstrakt kontakt med internasjonale analysemiljøer innenfor dette området fordi det hvert år kommer nye stoffer som skal overvåkes, krav til lavere bestemmelsesgrenser for metodene samt ny avansert instrumentering.

For å opprettholde kompetanse og akkrediteringen må fortsatt en del (ca. 20%) av rutineanalysene gjøres av det laboratoriet som har referansefunksjonen. Denne delen av rutineanalysene kan derfor ikke konkurransesettes.

På sikt kan likevel en stor del av rutineanalysene konkurransesettes. Siden det i dag ikke finnes noen laboratorier i Norge som kan gjøre rutineanalyser av pesticider, forutsetter dette at andre laboratorier i Norge implementerer metodene for kontrollen samt skaffer seg den nødvendige kompetanse og instrumentering dersom stortingsvedtaket fra 1991 fortsatt skal gjelde. Metodene må i tillegg akkrediteres fordi dette er et krav både i Norge og fra EU (resultatene rapporteres til EU).

Denne oppbyggingen av kompetanse vil ta noen år. Volumanalysene av pesticidrester kan derfor ikke konkurransesettes fra 1. jan. 2004.

Kommentarer fra de private laboratoriene til Planteforsk, Pesticidlaboratoriets oppgaveportefølje

Risikovurdering

Deltakelse i Codex, CEN og risikovurdering overfor SNT og SLT bør etter markedsaktørens vurdering best ivaretas av en FoU-institusjon, med mindre referansefunksjonen klart defineres og markedsrettes.

De private laboratoriene kan bidra med risikovurdering i forhold til vegetabiliske matvarer og spesielt drikkevann innenfor Pesticidlaboratoriets oppgaveportefølje av i dag, og tilbudet kan utvides etter behov.

Beredskapsfunksjoner

Beredskapsfunksjoner i form av rettet kontroll overfor dyrker, eksportør o.a. utføres i liten grad av markedet i dag, men dette kan etableres ved behov.

Referansefunksjoner

Markedet utfører referansefunksjoner for analyser for plantevernmiddelester bare i liten grad i dag, men også dette kan utvides eller etableres ved behov.

Metodeutvikling

Markedet utfører noe metodeutvikling innenfor deler av Pesticidlaboratoriets fagområde som berører drikkevann, og kan utvide tilbudet ved behov.

Rutineanalyser

Markedet kan i noen grad utføre analyser på vegetabiliske matvarer for SNT og grossister, og på fôranalyser for SLT og grossister. Disse analysetilbudene kan utvides ved behov.

II. Plantehelse

Planteforsk er det eneste norske forskningsinstituttet i plantevern og har en tilsvarende betydning for norsk plantehelse som Veterinærinstituttet har for norsk dyrehelse. Kompetansen er bygget opp gjennom lang tid i Statens plantevern som 01.01.1995 ble resultatenheten Plantevernet i Planteforsk. Fram til 1990 hadde Statens plantevern, delegert fra Landbruksdepartementet, deler av forvaltningen av norsk plantehelse. De siste forvaltningsoppgavene ble overført til Statens landbrukstilsyn 1.01.1997.

Planteforsk Plantevernet hadde i 2002 totalt 115 årsverk, av de 40 forskere. Ca. syv årsverk ble brukt til forvaltningsoppgaver og analyser på området plantehelse og i tillegg ca. fire årsverk til analyser på Planteklinikken. Analysevirksomheten innen plantehelse finansieres av Statens landbrukstilsyn, mens Planteklinikken i Plantevernet har finansiering både fra Landbrukstilsynet og Landbruksdepartementet. De årlige kontraktene med Landbrukstilsynet inneholder opplysninger om oppdragene.

Kategorisering av Planteforsks oppgaveportefølje innen fagområdet plantehelse med verdianslag og antatt fremtidig finansiering

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransetsetnings-kategori (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi i dag (jf punkt 1b i mandatet)	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1a i mandatet)
a. Risikovurderinger plantehelse	B	800 000	Mattilsynet
b. Beredskap plantehelse	B	950 000	Mattilsynet
c. Referanse-funksjoner	Ingen oppgaver		
d 1. Diagnostikk og overvåking av planteskadegjørere	B	3 500 000	Mattilsynet
d 2. Planteklinikken	B	2 800 000	Mattilsynet 35 % LD forvaltnings-oppgave 35 % Private kunder 30 %
e. Metodeutvikling for diagnostikk av planteskadegjørere	B	600 000	Mattilsynet
f. Rutineanalyser	Ingen oppgaver		

Planteforsks kommentarer til oppdrag på plantehelse fra Statens landbruksstilsyn

Planteforsk har oppdrag fra Statens landbruksstilsyn på risikovurderinger, beredskap, metodeutvikling, diagnostikk og overvåking av norsk plantehelse. Alle oppdrag ledes og kvalitetssikres av forskere i Planteforsk. Kompetansen på de ulike grupper av planteskadegjørere som truer norsk plantehelse (viroider, virus, bakterier, phytoplasma, bakterier, sopp, midd, insekter, nematoder og ugras) finnes i dag bare hos Planteforsk i Norge. Oppgavene som utføres for Landbruksstilsynet gjennomføres sammen med forskningsprosjekter finansiert av Norges forskningsråd, Landbruksdepartementet, Statens landbruksforvaltning og private oppdragsgivere. Ingen av oppgavene har karakter av rutineanalyser. Tett samarbeidet mellom forvaltningen og forskningen på planteskadegjørere gjør det mulig å reagere raskt for å stoppe nye skadegjørere.

Planteforsk kan ikke tilrå konkurranseutsetting av risikovurderinger, beredskap, metodeutvikling, diagnostikk og overvåking av planteskadegjørere som truer norsk plantehelse

Gjennom forskning, forskerutdanning og betydelig internasjonal publisering på plantehelse ligger forskerne Planteforsk i forskningsfronten innen plantevern. Forskere i Planteforsk er aktive deltakere i komiteer og paneler i European Plant Protection Organization (EPPO) for å følge med i plantehelsesituasjonen i Europa. EPPO ble opprettet i 1951 for å samordne tiltak mot skadegjørere som bekjempes med utestenging og karantenetiltak. Gjennom EPPO blir medlemsland oppdatert om utbrudd av nye skadegjørere andre europeiske land, slik at man kan hurtig iverksette tiltak for å hindre introduksjon i egne land. Landbruksstilsynet bruker fagkunnskapen i Planteforsk i løpende vurderinger av situasjonen i norsk plantehelse. For å redusere risikoen for introduksjon av nye karanteneskadegjørere er det ekstra viktig for forvaltningen at Planteforsk har spesialkompetanse

på alle viktige grupper av skadegjørere. Alle oppdrag fra Landbrukstilsynet gjelder planteskadegjørere som det er forbudt å innføre ifølge Forskrift om planter og planteskadegjørere av 01.12.2000 med hjemmel i Lov om plantehelse av 23.06.2000.

a. Risikovurdering av planteskadegjørere

Avtalen om "Sanitary and Phytosanitary regulations" (SPS avtalen) under WTO pålegger medlemsland å gjennomføre en risikovurdering dersom risiko for introduksjon av nye planteskadegjørere er grunnlag for avvisning av import. Planteforsk har i løpet av de siste ti år utført ca 20 risikovurderinger om farlige skadegjørere på oppdrag for Landbrukstilsynet.

Planteforsk har opparbeidet spesialkompetanse på kvantitativ risikovurdering i et Strategisk instituttprogram ledet av Veterinærinstituttet. Landbrukstilsynet har brukt denne kompetansen og våre publikasjoner i spørsmålet om å tillate import av poteter som kunne være smittet av mørk ringråte (*Ralstonia solanacearum*) fra Nederland. I et EU prosjekt arbeider Planteforsk med risikovurdering av Karnal bunt (*Tilletia indica*) en ny, farlig soppjukdom på hvete.

b. Beredskap på området plantehelse

Planteforsk har en viktig beredskapsfunksjoner for norsk plantehelseforvaltning og har kompetanse til å diagnostisere alle grupper av skadegjørere. Eksempler på nye skadegjørere som er identifisert av Planteforsk gjennom de siste par år er: Potato spindle tuber viroid, Potato leafroll virus, Apple proliferation phytoplasma, pærebrannbakterien *Erwinia amylovora*, rød marg i jordbær framkalt av soppen *Phytophthora fragariae*, *Phytophthora ramorum*, en farlig sopp i rododendron, kvit krysantemumrust framkalt av soppen *Puccinia horiana*, Søramerikansk bladminerflue *Liriomyza huidobensis* og jordbærsvarttråte framkalt av soppen *Colletotrichum acutatum*. Alle disse skadegjørerne er det forbudt å innføre i henhold til forskriften under Lov om plantehelse. Ved utbrudd av slike skadegjørere gir forskere i Planteforsk råd om bekjempelse og tiltak for å utrydde eller begrense spredning.

d 1. Diagnostikk og overvåking av planteskadegjørere

Planteforsk gjennomfører på oppdrag av Landbrukstilsynet diagnostikk av planteskadegjørere i gruppene virus, bakterier, sopp, midd, insekter, nematoder og ugras. Det meste av arbeidet gjelder nye farlige skadegjørere som forskriften under Lov om plantehelse gjelder for. De fleste av disse skadegjørerne finnes ikke i landet, og introduksjon og etablering kan føre til økt behov for bruk av kjemiske plantevernmidler og økte kostnader i norsk planteproduksjon.

Avvisning av import på grunn av funn av farlige planteskadegjørere kan ha store økonomiske konsekvenser for eksportør og importør. Planteforsk har implementert hurtige og pålitelige metoder for de fleste aktuelle karanteneskadegjørere, og står til rådighet for Landbrukstilsynet for å utføre analyser som må gjøres hurtig i en importsituasjon.

Landbrukstilsynet har behov for overvåking av visse skadegjørere. I mange tilfeller samarbeider medlemsland i EPPO for å hindre import av nye skadegjørere, kartlegge utbredelsen av introduserte skadegjørere og for å utrydde allerede introduserte skadegjørere. Norsk forvaltning vil også ha behov for å kunne dokumentere forekomst av skadegjørere som finnes i Europa, men som ennå ikke er funnet i Norge, for å kunne opprettholde slike skadegjørere i forskriften under Lov om plantehelse. Den internasjonale plantevernkonvensjonen (IPPC) fastsetter krav om slik dokumentasjon.

Planteforsk gjennomfører i 2003 overvåking blant annet av furuvednematode, lys ringråte i potet, sharkavirus i plomme, potetvirus og bakteriosen pærebrann.

d 2. Planteklinikken

LD bevilget for 2003 kr 977 000 til forvaltningsoppgaven ”Diagnose av skadegjørere”. Midlene brukes til å innarbeide nye metoder for diagnose av plantesjukdommer og skadedyr som ikke omfattes av forskriften under Lov om plantehelse. De har også stor økonomisk betydning for næringsutøvere i jord- og hagebruk. Planteklinikken er eneste mulighet for rådgivere, bønder og gartnere for å få sikker diagnose av skadegjørere som de ikke greier å bestemme på egen hånd. Inntektene fra næringen dekker kostnadene ved å bruke implementerte metoder i diagnostikk av innsendte planteprøver. Landbrukstilsynet bruker klinikken til diagnostikk av tilfeldige prøver tatt ut av planteinspektører i import og ved kontroll av internkontrollen i norske bedrifter. Disse prøvene går ikke inn i overvåking og diagnostikk omtalt under d 1.

e. Metodeutvikling for diagnostikk av planteskadegjørere

Tradisjonelle mikroskopiske og mikrobiologiske metoder har vært mest brukt i diagnostikk av plantesjukdommer og skadedyr. Forskere i Bioteknologi-faggruppen i Planteforsk har utviklet og implementert DNA baserte metoder. Disse metodene er følsomme og spesifikke, og de gir dokumentasjon for eventuelle tvister mellom importør og eksportør. Planteforsk har innarbeidet flere PCR metoder for diagnostikk av virus, bakterier og sopp. Det er også implementert noen slike metoder for diagnostikk av insekter og nematoder.

Planteforsk leder et Strategisk instituttprogram finansiert av Norges forskningsråd ”Molekylær diagnostikk av planteskadegjørere”. Skogforsk deltar i programmet. Dette er en betydelig investering av offentlige midler for å utvikle DNA baserte metoder for diagnostikk av plantepatogene sopper og skadeinsekter.

Ingen kommentarer fra de private laboratoriene til Planteforsk, plantehelse

LANDBRUKSTILSYNET SÅVARELABORATORIET

Såvarelaboratoriet er organisatorisk tilknyttet Landbrukstilsynet, og har i dag 31 ansatte (26 årsverk). Såvarelaboratoriet har siden 1. januar 2003 vært fristilt den øvrige aktiviteten i Landbrukstilsynet, for å forberede omstillingen og utskillelsen av laboratoriet, som følge av etableringen av Mattilsynet.

Såvarelaboratoriet er i dag det eneste laboratoriet i landet som utfører såvareanalyser av frø og såkorn. Dette er i all hovedsak produksjons- og forvaltningsanalyser for såvarebransjen og bønder som bruker eget såkorn. I tillegg utføres oppdrag og tjenester for Landbrukstilsynet i forbindelse med godkjenning og sertifisering av såvarer.

Laboratoriet har status som nasjonalt laboratorium (Designated Laboratory) og er akkreditert av den internasjonale frøkontrollorganisasjonen ISTA.

Landbrukstilsynet har siden nyttår arbeidet med å skille ut Såvarelaboratoriet i et eget aksjeselskap, Såvarelaboratoriet AS. De største brukerne av laboratoriet ble invitert til å være med som aksjeeiere i selskapet, sammen med Staten ved Landbruksdepartementet. En klarte imidlertid ikke å oppnå enighet om selskapsdannelsen, slik at prosessen stoppet opp i slutten av mars i år. Det har etter dette ikke vært gjort nye forsøk på å få inn andre eiere, eller å etablere en ny eierstruktur for Såvarelaboratoriet.

Kategorisering av Såvarelaboratoriets oppgaveportefølje på matområdet med verdianslag og antatt fremtidig finansiering

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransetsetnings- kategori (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi i dag	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1a i mandatet)
a. Risikovurdering	B	200 000	Dep.
b. Beredskap	B	2 000 000	Dep.
c. Referansefunksjoner	B+C	400 000	Dep.
d. Diagnostikk	B	200 000	Dep.
e. Metodeutvikling	B	200 000	Dep.
f. Rutineanalyser			
1.	C	5 400 000	Næringen
2.	B+C	800 000	Næringen
3.	C	1 000 000	Mattilsynet

Landbrukstilsynet Såvarelaboratoriets kommentarer til tabellen

a. Risikovurderinger

Såvarelaboratoriet har i de seinere år hatt svært lite av aktivitetene knyttet til det som her defineres som risikovurderinger. Slik vi ser det vil laboratoriet i framtida kunne komme til å få noen få oppdrag i forbindelse med å utføre risikovurderinger for eksempel i tilknytning til økologisk såvare og frøoverførte sjukdommer. Dette vil være vurderinger av nye sjukdommer som kommer i tillegg til de som i dag inngår i rutineanalysene. Dessuten vil det kunne være vurderinger innen virkning, bruk og håndtering av beisemidler og beiset såvare. Ut over dette ser vi det som lite sannsynlig at Såvarelaboratoriet på de andre fagområdene vil bidra med risikovurderinger i nær framtid.

Det er derfor ingen analyser eller tjenester som kan konkurranseutsettes fra 01.01.2004 eller tenkes å ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting. Det som en ser for seg risikovurderinger av analyser og tjenester er av et så lite omfang at det vil være mest tjenlig at de ble utført ved en FOU-institusjon/offentlig eid laboratorium.

b. Beredskapsfunksjoner

Såvarelaboratoriets beredskap er først og fremst knyttet til sykdoms- og kvalitetsproblemer på såvareområdet. Beredskapen sikrer at det til enhver tid finnes nasjonal spesialkompetanse som både kan ivareta det offentliges behov for analyser og tjenester (vekstkontroll/kontroll dyrking/nyhetsprøving), i tillegg til de behov for analyser og tjenester som såvarebransjen og forbrukerne har (renhet, spiring og sunnhetsanalyser). Dette gjelder særlig kompetanse på analyser hvor antall prøver er lite (engvekster og hagebruksvekster), men som det forventes at Såvarelaboratoriet som et offentlig laboratorium innehar. I og med at dette er et forholdsvis lite, men viktig fagområde har en funnet det riktig å knytte mesteparten av de offentlige midlene til beredskapsfunksjonen for å sikre ivaretagelsen av hele fagområdet. På den måten sikrer en også at det finnes tilstrekkelig kompetanse som kan ivareta det offentliges behov for risikovurderinger.

Vi kan ikke se at dette vil være analyser eller tjenester som kan konkurranseutsettes fra 01.01.2004 eller tenkes å ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting. I den grad noe kan konkurranseutsettes, må dette være knyttet opp mot et visst volum rutineanalyser. Det vi ser for oss av analyser og tjenester er av et så lite omfang at det vil være mest tjenlig at det ble utført ved en FOU-institusjon/offentlig eid laboratorium. Det vil dessuten være uinteressant å opprettholde en så bred kompetanse uten at det blir satt av øremerkede midler til dette.

c. Referansefunksjoner

Såvarelaboratoriet er i dag det eneste laboratoriet i Norge som tilbyr analyser av såkorn, engvekster og hagebruksvekster. I og med at laboratoriet er akkreditert av ISTA, innebærer dette at laboratoriet deltar i internasjonale sammenlignende laboratorieprøvinger og ivaretar Norges interesser gjennom deltakelse på internasjonale møter/kongresser og arbeidsgrupper, samt utviklingsarbeid som foregår i regi av ISTA. I dag finnes det ikke andre laboratorier å utføre referansefunksjoner for i Norge, men ved en konkurranseutsetting vil dette kunne bli tilfellet. Hvis det skulle etableres private aktører, vil det være viktig at det legges til rette for at det laboratoriet som tillegges ansvaret for referansefunksjonen, kan knytte dette opp imot et visst volum rutineanalyser. Av de analysene som er foreslått konkurranseutsatt, bør minimum 20 % av det totale antallet rutineanalyser utføres av referanselaboratoriet. Dette tilsvarer ca 1000 prøver av sertifisert såkorn og 200 prøver av sertifiserte engvekster og hagebruksvekster.

Det vil være opp til Landbrukstilsynet/Mattilsynet, som er ansvarlig for å oppnevne det laboratoriet som skal tillegges referansefunksjonen, å avgjøre hvorvidt denne funksjonen skal tillegges et offentlig eller privat laboratorium. Dette er også uproblematisk i forhold til en fortsatt ISTA akkreditering i og med at både offentlige og private laboratorier kan oppnå denne typen akkreditering.

I og med at det i dag kun er et laboratorium som tilbyr denne typen analyser og tjenester, er dette en funksjon som det ikke har noen hensikt å konkurranseutsettes fra 01.01.2004. Den kan imidlertid ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting hvis det blir etablert flere laboratoriemiljøer som tilbyr såvareanalyser. Ved en konkurranseutsetting, forventes det at den totale verdien vil være i størrelsesorden kr. 650 000,-. Dette inkluderer ivaretagelse av status som nasjonalt referanselaboratorium (kr. 400 000,-) og inntekter fra stikkprøver (10 % av de regelverkspålagte analysene) og akkreditering av private laboratorier, som vi anslår vil utgjøre i størrelsesorden kr. 250 000,-. De referansefunksjoner som dette omfatter mener vi imidlertid bør utføres ved en FOU-institusjon/offentlig eid laboratorium på grunn av habilitetshensyn.

d. Diagnostikk

Såvarelaboratoriet har i dag svært få oppdrag i forhold til diagnostisering av sykdommer og planteskadegjørere. De oppdrag som faller inn under denne definisjonen er først og fremst deler av rutineanalysene, men hvor det kreves en spesiell kompetanse. Dette gjelder blant annet diagnostisering av planteprøver med tanke på påvisning av floghavre (planteskadegjørere - oppgave som utføres på oppdrag for Landbrukstilsynet/Mattilsynet) og påvisning av frøoverførte sykdommer som for eksempel naken sot.

Dette er heller ikke analyser eller tjenester som kan konkurranseutsettes fra 01.01.2004 eller som kan tenkes å ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting. Dette har igjen sammenheng med at omfanget er svært begrenset og at det først og fremst er knyttet opp til rutineanalyser som utføres på oppdrag for Landbrukstilsynet/Mattilsynet.

e. Metodeutvikling

Såvarelaboratoriet har i dag den nødvendige kompetanse og metodikk som trengs for å kunne utføre tjenester for forvaltningen og såvarebransjen. Heri ligger kompetanse til å videreutvikle dagens metodikk. I og med at en innen såvareområdet benytter seg av internasjonalt godkjent metodikk, er behovet for å utvikle ny metodikk svært begrenset. I den grad det blir utviklet nye metoder, skjer dette hovedsakelig i nær tilknytning til den internasjonale frøkontrollorganisasjonen ISTA og i samarbeid med Planteforsk.

Vi kan derfor ikke se at dette vil være en oppgave som kan konkurranseutsettes fra 01.01.2004 eller tenkes å ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting.

Det vi ser for oss av analyser og tjenester hvor det er behov for ny metodeutvikling er av et så lite omfang og vil i all hovedsak skje i tilknytning til ISTA.

f. Rutineanalyser

Det alt vesentlige av aktivitetene ved Såvarelaboratoriet er i dag knyttet til oppdrag fra såvarebransjen i form av rutineanalyser (garanti- og veiledningsanalyser) av såkorn, engvekster- og hagebruksvekster som er produsert i Norge. Landbrukstilsynet/Mattilsynet er i svært liten grad inne som kjøper av rutineanalyser, dette forekommer kun i form av stikkprøvekontroll i forbindelse med tilsynsbesøk hos autoriserte såvareforretninger. Imidlertid kjøpes det tjenester i tilknytning til sertifisering av såvarer (kontroll dyrking og vekstkontroll), godkjenning av nye kornsorter (nyhetsprøving) og diagnostisering av floghavreplanter.

Det som utgjør den største delen av rutineanalysene, er analyser av såvarer som produseres på kontrakt mellom de autoriserte såvareforretningene og gårdbrukere, og som sendes inn til analyser som ledd i sertifiseringsprosessen av såvaren. I tillegg utføres det analyser av såkornprøver innsendt fra gårdbrukere som bruker eget såkorn, og prøver for floghavreanalyse fra forretninger som omsetter norskprodusert fôrkorn, importert solsikke og fuglefrøblandinger.

Når det gjelder analyser av såkorn, engvekster og hagebruksvekster, er det i EU åpnet for at disse analysene også kan utføres av akkrediterte frølaboratorier i tillegg til de offisielle laboratoriene. I henhold til EU-direktiv 98/320/EF av 27.04.98 gjelder dette alle sertifiseringsklassene. Mens man i Danmark praktiserer det i henhold til dette direktivet, har man i Sverige valgt å begrense det slik at de akkrediterte laboratoriene kun analyserer den laveste klassen, det vil si Sertifisert 2. generasjon (C2). De høyeste klassene Prebasis, Basis og Sertifisert 1. generasjon (C1) analyseres ved det offisielle laboratoriet.

De akkrediterte laboratoriene er imidlertid underlagt en offisiell stikkprøvekontroll hvor 10 % av alle prøver av sertifisert såvare de analyserer, skal analyseres parallelt ved et offisielt laboratorium. Dette vil også være tilfellet ved en konkurranseutsetting i Norge hvis det etableres flere laboratoriemiljøer som tilbyr såvareanalyser.

Slik vi ser det ligger det ikke til rette for at noen analyser eller tjenester kan konkurranseutsettes fra 01.01.2004. Dette har sammenheng med at det per i dag ikke er andre laboratorier som analyserer såvarer, og at det vil ta noe tid å få bygd opp ett eller flere laboratorier med nødvendig utstyr og fagkompetanse. Dessuten er en på det aktuelle tidspunktet midt inne i høysesongen, hvor det vil være uheldig for såvarebransjen å skulle bytte leverandør av tjenester, da dette kan få følger for deres vareflyt.

Det er imidlertid analyser og tjenester som utføres ved Såvarelaboratoriet i dag som kan tenkes å ha et framtidig potensiale for konkurranseutsetting, dette omfatter følgende:

Renhets- og spireanalyser av sertifisert såkorn *
Spire- og sunnhetsanalyser av såkorn (veiledningsanalyser)
Renhets- og spireanalyser av engvekster (artene timotei og engsvingel) *
Renhets- og spireanalyser av erter og oljevekster *
Floghavreanalyser av fôrkorn og fuglefrø

* Dette er garantianalyser av såvare som såvarebransjen er pålagt å utføre i henhold til forskrift om såvarer.

Med unntak av erter og oljevekster, er det for de andre artene et visst volum. Størst volum er det av såkornanalyser, hvor en mottar prøver både fra såvarebransjen og gårdbrukere. For de resterende arter (andre engvekster og hagebruksvekster) er analysevolumet så lite at vi vurderer det som svært lite interessant for konkurranseutsetting. I overskuelig framtid bør disse analysene utføres ved en FOU-institusjon/offentlig eid laboratorium.

Det er lagt til grunn at det totale salget av rutineanalyser v/Såvarelaboratoriet beløper seg til totalt kr. 6 200 000,-. Av dette utgjør andelen som kan konkurranseutsettes (1) kr. 5 400 000,-. De resterende analyser av arter som vi anser som svært lite aktuelle for konkurranseutsetting (2), beløper seg til kr. 800 000,- (beløpets størrelse vil imidlertid avhenge av hvorvidt disse analysene kan utføres i et laboratoriemiljø sammen med andre såvareanalyser). I tillegg kommer rutineoppdrag som utføres for Landbrukstilsynet/Mattilsynet i tilknytning til sertifisering av såvarer (vekstkontroll/kontroll dyrking/nyhetsprøving/diagnostisering av floghavreplanter) (3), dette beløper seg til kr. 1 000 000,-. Dette er tjenester som Landbrukstilsynet/Mattilsynet kan konkurranseutsette, men hvor det i dag kun er Såvarelaboratoriet som har den nødvendige kompetansen til å utføre disse oppgavene.

Vi finner det imidlertid nødvendig å understreke at en konkurranseutsetting av deler av rutineanalysene innen såvarevirksomheten vil føre til en oppsplitting av fagmiljøet og en utarming av kompetansen. Dessuten bidrar det til små enheter som hver for seg vil ha et lite og uforutsigbart analysevolum. Dette vil føre til en mer sårbar og usikker situasjon for den norske såvarebransjen, spesielt med tanke på de mindre aktørene, da deler av dagens virksomhet ikke ligger til rette for forretningsmessig drift. Ved en konkurranseutsetting/privatisering mener vi en samlet analyseportefølje for et laboratorium kan gi lønnsom drift. Dersom bare enkelte lønnsomme analyser privatiseres, vil de gjenværende analysene bli uforholdsmessig kostbare å opprettholde for et statlig laboratorieselskap, og de samfunnsøkonomisk kostnader vil øke. Dette ble blant annet understreket i NILF's rapport "Struktur og økonomi ved Frøkontrollvirksomheten" (Februar 2002) hvor de sier;

"Det norske markedet for såvareanalyser er så lite, så ut fra hensynet til rasjonell og kostnadseffektiv drift, vil et alternativ med alle analyser i samme laboratorieenhet være å foretrekke".

Kommentarer fra private laboratorier til Såvarelaboratoriets oppgaveportefølje:

Risikovurdering

Markedet utfører i dag ikke vitenskapelig basert risikovurdering i forhold til Såvarelaboratoriets oppgaveportefølje.

Beredskapsfunksjoner

Markedet kan bidra med beredskapsfunksjoner når det gjelder plantesykdommer, såvare-kvalitet i forhold til renhet, spiring og sunnhetsanalyser på områder der markedet allerede har etablert et analysetilbud.

Metodeutvikling

Markedet kan bidra til metodeutvikling på de av Såvarelaboratoriets fagområder hvor det allerede utføres analyser.

Referansefunksjoner og diagnostikk.

Diagnostikk i forhold til planteskadegjørere og referansefunksjoner overfor ISTA kan i dag ikke utføres av markedet.

Rutineanalyser

Markedet kan i noen grad utføre rutineanalyser med hensyn til renhets-/ spireanalyser for sertifisert såkorn, spire- og sunnhetsanalyser, og renhetsanalyser for engvekster, renhets- analyser for erter og oljefrø og floghavreanalyser.

VETERINÆRINSTITUTTET

Veterinærinstituttet er myndighetenes forvaltningsstøtteinstitusjon og har som mål å være ledende og konkurransedyktig innen forskning, overvåking, rådgiving og beredskap på områdene mattrygghet, forhygiene, dyre-, fiske- og skjellhelse. Veterinærinstituttet har i virksomheten i 2003 til sammen ca 285 årsverk, forvaltningsstøttebevilgning fra departement og tilsyn på kr 135 mill og grunnbevilgning fra Norges forskningsråd på kr 9 mill.

Kategorisering av Veterinærinstituttets oppgaveportefølje på matområdet med verdianslag og forslag til fremtidig finansiering

Oppgavekategori (jf kategorisering av oppgaver se side 7-8)	Konkurransesutsettingskategorier (jf mandatet punkt 2)	Anslått kroneverdi i dag (jf punkt 1b i mandatet)	Antatt fremtidig finansiering (jf punkt 1a i mandatet)
a. Risikovurdering / råd i risikohåndtering	B + C	8,0 mill.	Dep, NFR, Mattilsynet
b. Beredskapsfunksjoner	B + C	27,0 mill.	Dep, NFR, Mattilsynet
c. Referansefunksjoner	B + C	15,0 mill.	Dep, NFR, Mattilsynet
d. Diagnostikk	B + C	38,0 mill.	Dep, NFR, Mattilsynet
e. Metodeutvikling	B + C	8,0 mill.	Dep, NFR, Mattilsynet
f. Rutineanalyser	BVD (A) TSE (A) (slaktehusprøver) TSE (B) (andre enn slaktehusprøver) Salm. (A) IBR (A) EBL (A) Campylobacter (A) Reststoffer (A) VHS,IHN,Gyro,Anguill.(C) Bonamia, Marthelia(C) Brucella (B) Mædi (B) Paratub (B) ND, ILT, ART(B) AD,TGE,PRRS og Svineinfluensa (B) Matallergener (C) Sopptoksiner (C) GMO (C)	1,3 mill. 13,5 mill. 17,6 mill. 2,3 mill. 0,17 mill. 0,17 mill. 0,2 mill. 0,8 mill. 1,9 mill. 0,6 mill. 0,5 mill. 0,28 mill. 1,75 mill. 0,7 mill. 0,86 mill. 0,28 mill. 0,4 mill. 0,5 mill.	Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet Mattilsynet
SUM (A) og (C) under f)		22,12 mill.	

Under oppgavekategori a-e vil det kunne finnes enkelte konkrete oppgaver som Mattilsynet vil kjøpe og som kan konkurransesettes. En konkretisering av dette vil komme etter hvert som Mattilsynet utvikler seg som kjøper. På det nåværende tidspunkt har det derfor ikke vært mulig å anslå verdien av slike tjenester.

Veterinærinstituttets kommentarer

a. Risikovurderinger.

Veterinærinstituttet utfører kvalitative og kvantitative risikovurderinger knyttet til fôr og mat, dyrehelseområdet og fiskehelseområdet.

Nødvendig basiskunnskap for å kunne utføre en risikovurdering er

- spesialkompetanse i epidemiologi
- spesialkompetanse i eksponeringskarakterisering
- spesialkompetanse i mikrobiologi
- spesialkompetanse i toksikologi
- spesialkunnskap om behandling av data (statistikk)
- spesialkompetanse om dyrehelseøkonomi
- spesialkompetanse vedrørende databasehåndtering og geografiske informasjonssystemer

Vitenskapelig basert risikovurdering er i seg selv en profesjon som krever egen kompetanse.

Inntil i dag synes bestillerkompetansen i tilsynene å være begrenset. På dyre- og fiskehelseområdene initierer Veterinærinstituttet selv i stor grad risikovurderinger og i samarbeid med tilsynene utarbeides bestillingen av risikovurderingen. Risikovurderingskompetanse er også erfaringsbasert og Veterinærinstituttet benytter praktiske risikovurderinger til videreutvikling av sin kompetanse på området.

Seksjon for epidemiologi har et hovedansvar for risikovurderinger i Veterinærinstituttet og finansierer virksomheten med grunnbevilgning fra Landbruksdepartementet og med prosjektbevilgninger fra Forskningsrådet, EU og fra næringer. Arbeid med risikovurderinger utføres også ved andre seksjoner, på matområdet særlig ved seksjoner i avd. for fôr- og næringsmiddelhygiene

Veterinærinstituttet må ha basiskompetanse om og nettverk til å innhente tilleggskompetanse innenfor risikovurdering på dyre- fiskehelseområdet og på fôr- og matområdet.

Risikovurderingskompetanse er i dag del av kjernekompetansen til Veterinærinstituttet. Instituttets forskningsvirksomhet er grunnlaget for kompetansen. Tilsynene bestiller i dag risikovurderinger etter egne vurderinger av tilbudene. Risikovurderinger er således allerede konkurranseutsatt (Dette gjelder ikke for Dyrehelsetilsynet i og med at det ikke er bevilget midler til kjøp av slike tjenester på Dyrehelsetilsynets budsjetter).

Rådgivning bl.a. om risikohåndtering fra Veterinærinstituttet til tilsyn eller departement har ofte basis i kunnskapsgrunnlaget for risikovurderinger eller erfaring og kunnskap fra tidligere utførte risikovurderinger. Rådene kan være alt fra uformelle spørsmål over telefon og der svarene er umiddelbare og basert på den kompetanse og erfaring enkeltpersoner i Veterinærinstituttet innehar. Mer og mer blir imidlertid spørsmål om råd sendt skriftlig til Veterinærinstituttet eller Veterinærinstituttet gir på eget initiativ råd når Veterinærinstituttet oppdager eller får kunnskap om forhold som krever tiltak fra forvaltningen

Rådgivning i risikohåndtering er resultatet av samlet kompetanse, kapasitet og erfaring som Veterinærinstituttet innehar. Veterinærinstituttet ser det som en hovedoppgave å omsette, forklare og tolke forskningsresultater slik at de kommer forvaltningen, næringene og allmennheten til gode. Forskningsprosjektene som gjennomføres i Veterinærinstituttet er således helt sentrale som basis

for Veterinærinstituttets rådgivning. Veterinærinstituttets forskning er i hovedsak brukerorientert rettet mot forvaltningens og næringenes utfordringer. Grunnforskning utføres kun i den grad den kan defineres som strategisk grunnforskning.

Forskningsvirksomheten ved Veterinærinstituttet utgjør vel 30% av totalvirksomheten.

Veterinærinstituttet forutsetter at forvaltningen henter råd der den forventer at kompetansen er den riktige og på et tilstrekkelig høyt nivå.

Rådgivning til forvaltningen er allerede konkurranseutsatt, idet vi forutsetter at forvaltningen henvender seg til den institusjon som har nødvendig kompetanse og kapasitet for å kunne gi objektive råd i den aktuelle sak. Veterinærinstituttets kjernekompetanse som er nødvendig for rådgivning bør finansieres av Departementene og Norges forskningsråd.

Beredskapsfunksjoner. Referansefunksjoner. Diagnostikk. Metodeutvikling.

For disse punktene er det på dyre- og fiskehelseområdet for Veterinærinstituttet naturlig å følge inndelingen av sykdommer fra OIE der Norge har vært medlem siden etableringen. Vel 100 land er nå medlem av OIE. OIE deler sykdommer hos landdyr og fisk i Liste A- og Liste B-sykdommer. Regelverket i Norge kategoriserer ikke dyresykdommer fullt ut på samme måte som OIE.

For Liste A-sykdommer gjelder bl.a.:

Liste A-sykdommer er rapportpliktige, alvorlige sykdommer for fisk og landdyr. Noen Liste A sykdommer kan være zoonoser. Veterinærinstituttet har etablert avtaler med internasjonale referanselaboratorier for diagnostikk der det er unaturlig at Veterinærinstituttet har eget oppsett for diagnostikk. Melding om utbrudd skal sendes til OIE innen 24 timer etter at diagnose er stillet. Eksempler på Liste A sykdom er munn- og klovsyke, svinepest, hønsepest, Newcastle disease, og i EU: ILA.

For Liste B-sykdommer gjelder bl.a.:

Liste B-sykdommer er rapportpliktige, kan gi store lidelser for dyra, og kan gi store økonomiske konsekvenser for dyreeier. Mange Liste B-sykdommer er zoonoser.

Når tilfelle av Liste B-sykdom opptrer i region eller land som tidligere er definert fritt for slik sykdom, skal rapport sendes OIE innen 24 timer etter at diagnosen er stillet. Eksempler på Liste B-sykdom er miltbrann, rabies, paratuberkulose, tuberkulose, Gyrodactylus, BSE, scrapie og mædi.

Staten har overvåkings- og kontrollprogrammer for en rekke Liste B-sykdommer.

Veterinærinstituttet har siden etableringen i 1891 hatt et spesielt ansvar for diagnostikk, metodeutvikling, referansefunksjon og beredskap for Liste A- og Liste B-sykdommer. Den brede kompetansen Veterinærinstituttet har på området, er en forutsetning for at institusjonen kan fungere som forskningsbasert forvaltningsstøtteinstitusjon. Mange av disse sykdommene opptrer sporadisk. Internasjonaliseringen medfører imidlertid at oppmerksomheten på Liste A- og Liste B-sykdommer økes i alle land vi bør sammenligne oss med.

For å inneha referansefunksjon og beredskap, forutsettes et minimum av prøver for analyse for å holde analyseapparatet funksjonsdyktig og opprettholde akkreditering. Veterinærinstituttet mener at en offentlig institusjon er bedre egnet til å inneha referansefunksjon enn en privat bedrift. Det har bl.a. med habilitet å gjøre.

Arbeid med flere Liste A- og Liste B-sykdommer, herunder en rekke zoonoser, forutsetter klasse 3 laboratorier for diagnostisk arbeid. Dette har Veterinærinstituttet etablert.

Behovet for **biobanker** med materiale fra ulike arter, hentet inn gjennom mange år, tatt ut etter epidemiologiske prinsipper og oppbevart på relevant sikker måte, har vist seg å bli større og større. Dette har bl.a. sammenheng med utvikling av ny metodikk, særlig genteknologiske metoder og kjemiske analyser som gjør at det er blitt mulig å se utvikling og historikken til ulike sykdommer/toksikologiske belastninger i næringskjeden og hos dyr som ikke var mulig tidligere. Biobanker bør være et statlig ansvar.

På matområdet når det gjelder toksikologiske forhold og mikrobielle forhold som ikke klart defineres som zoonoser, er kategoriseringen ikke tilsvarende enkel som ovenfor. På disse områdene bør referansefunksjoner etter Veterinærinstituttets oppfatning, metodeutvikling og beredskap generelt tillegges institusjoner som har forskningsbasert kunnskap på de aktuelle agens (kjemisk eller mikrobiologisk).

Som hovedregel bør Veterinærinstituttet ha ansvar for laboratoriediagnostikken av Liste-A og Liste B-sykdommer (OIE). Døde dyr og fisk og prøver fra slike, samt prøver innsendt på indikasjon av sykdom er så begrenset at disse utgjør et minimum for å kunne ha beredskap og referansefunksjoner for slike sykdommer. For et antall zoonoser og for alvorlige forgiftninger bør det samme kunne gjelde. Det betyr at Veterinærinstituttet har beredskap, referansefunksjoner, diagnostikk og metodeutvikling for disse sykdommene/forgiftningene i et slikt omfang at det dekker behovet for nødvendig kompetansesikring og for oppbygging og vedlikehold av biobanker. Ut fra dagens situasjon og behov ser Veterinærinstituttet ingen av disse oppgavene som aktuelle for konkurranseutsetting.

For overvåkings- og kontrollprogrammer stiller det seg noe annerledes idet antallet analyser for enkelte agens/kjemiske stoff er større enn det som er nødvendig for å opprettholde kompetansen for beredskap og referansefunksjon. I tabellen nedenfor er listet analyser som kan konkurranseutsettes (A) eller som har potensial for konkurranseutsetting (C). Det forutsettes imidlertid at design av program og tolking og rapportering av resultater gjøres av Veterinærinstituttet for det som faller inn i gruppe A og C.

For andre sykdommer enn Liste A- og Liste B-sykdommer (OIE), zoonoser og alvorlige forgiftninger, er konkurranseutsetting fullt mulig. Dette omhandler bl.a. sykdommer som i norsk regelverk betegnes gruppe C- og gruppe D-sykdommer.

Veterinærinstituttets virksomhet innenfor gruppe C- og gruppe D-sykdommer er redusert vesentlig de senere år. Kompetanse og kapasitet hos oppdragstakeren bør imidlertid nøye vurderes. De forskningsbaserte forvaltningsstøtteinstitusjonenes rolle bør klargjøres selv om myndighetene i mindre grad vil være kjøpere av slike tjenester. Klargjøringen må gjøres for å sikre andre tilbydere samme konkurransevilkår som de statlige institusjonene.

Spørsmålet om videreutvikling og etablering av biobanker, må også vurderes ved en konkurranseutsetting av diagnostikk/analyser.

Kjernekompetanse for beredskap, referansefunksjoner, diagnostikk og metodeutvikling bør med bakgrunn i føringene gitt i stortingsproposisjoner som omhandler saken, finansieres av departementene og Norges forskningsråd.

f. Rutineanalyser

I kategori f har Veterinærinstituttet ikke foreslått konkurranseutsatt fra overvåkings- og kontrollprogrammene, analyser for:

Brucella. Denne analysen er vanskelig med kryssreaksjoner som det trenges stor erfaring for tolking av. Ev. feiltolking gir store konsekvenser. Brucellaprogrammet skal termineres om 2 år.

Mædi- analyser er ikke standardisert, tolkingen krever stor erfaring. Endelig diagnose krever undersøkelser med 3 ulike metoder og PCR for å skille mellom CAE og Mædi.

Paratub.-analyser er ikke standardisert. Patologi og histopatologi inngår som standardmetode i programmet og krever stor erfaring for tolking.

Newcastle disease og ILT er Liste A sykdommer og krever spesiell kompetanse for håndtering fra laboratoriets side.

TSE-analyser fra andre dyr enn slaktedyr (nødslakt, selvdøde dyr med mer) krever spesiell kompetanse for håndtering (differentialdiagnostikk) og vurderes derfor som kategori B.

PRRS er sykdommer der prøvene helt siden starten på programmene i stor utstrekning har blitt sendt til referanselaboratorium i Danmark for analyse. AD, TGE og svineinfluensa analyseres ved Veterinærinstituttet og antallet prøver er det som trengs for å opprettholde fullverdig diagnostikk og kvalitetssikring samt oppbygging av biobank for gris.

Matallergener, sopptoksiner og GMO er analyser som gjøres i lite antall og som alle krever meget høy kompetanse. Analyseprosjektene har vært gitt som oppdrag fra SNT til Veterinærinstituttet for ett år ad gangen. Kan konkurranseutsettes, men dagens omfang vurderes som lite.

Regionale hensyn

Svært mange av analysene som er nevnt i tabellen ovenfor under oppgavekategori f, utføres rent praktisk ved de regionale laboratoriene. Disse programmene er således en viktig del av det økonomiske grunnlaget for de regionale laboratoriene og bidrar sterkt til at de regionale laboratoriene kan opprettholde en størrelse som er over minste kritisk masse for hvert laboratorium for å ha den nødvendige faglige standard. I tilfelle andre laboratorier kan utføre analysen tilfredsstillende til en lågere pris, og Mattilsynet velger annen oppdragsutfører enn Veterinærinstituttet, kan dette få dramatiske følger for eksistensen av regionale laboratorier hvis bortfallet av oppgaver skjer akutt og laboratoriet ikke får tid nok til nødvendig omstilling. Derfor defineres noen av oppgavene på dyreområdet og på fiske- og skjellhelseområdet som kategori C. Som begrunnelse for kategori B i pkt d i tabellen (diagnostikk), er opprettholdelsen av et regionalt system med laboratorier, noe som anses spesielt viktig for oppdrettsnæringen.

Anslått totalverdi av A, B og C i oppgavekategori f er 43,8 mill kr.

Det må understrekes at tallene i ”anslått kroneverdi i dag” under kategoriene a, b, c, d, e er beheftet med stor usikkerhet da oppgavekategoriene a-e kan gå sterkt over i hverandre.

Veterinærinstituttets kjernekompetanse innenfor risikovurdering, rådgivning, referansefunksjoner, beredskap, diagnostikk, metodeutvikling og oppdatering av databasene for de aktuelle sykdommer/tilstander samt systematisk samling av materiale til biobanker bør dekkes av Veterinærinstituttets grunnbevilgning fra Norges forskningsråd og/eller av forvaltningsstøttebevilgningen direkte fra departementene

Kommentarer fra de private laboratoriene til Veterinærinstituttets oppgaveportefølje

Risikoanalyse/rådgivning

Vitenskapelig basert risikoanalyse og rådgivning bør ivaretas av FoU-institusjonene, men private laboratorier utfører i dag generell og praktisk rådgivning spesielt i forhold til smitterisiko og -utbredelse relatert til mat og råvarer til mat.

Beredskapsfunksjoner, referansefunksjoner og metodeutvikling

Beredskapsfunksjoner i forhold til A- og B-sykdommer utføres ikke av markedet i dag. Deler av diagnostikken kan etableres, men dette vurderes ikke som særlig hensiktsmessig.

Markedet kan bidra til referansefunksjoner og metodeutvikling på områder andre analyser og tjenester utføres, men det er ikke naturlig at det private markedet tar hånd om vitenskapelige baserte referansefunksjoner.

Overvåkningsprogrammer

Markedet har i dag god kapasitet til å utføre overvåkningsprogrammer for TSE og Salmonella, herunder også rapportering og andre følgetjenester. Markedet har også god kapasitet til å utføre overvåkningsprogrammer i forhold til bakterier, toksiner og kjemiske stoffer. På kort sikt er det en begrenset kapasitet for overvåkningsprogrammer for sopp, og for programmer for parasitter eller virus vurderes kapasiteten som ikke tilstrekkelig i forhold til Veterinærinstituttets oppgaveportefølje av i dag. Markedet kan likevel etablere slike tilbud over noe tid, forutsatt at det er etterspørsel etter dette.

Rutineanalyser

Kapasiteten i markedet er her god i forhold til Salmonella, Campylobacter, mykotoksiner, mugg, TSE, BVD og antibakterielle reststoffer.

NASJONALT FOLKEHELSEINSTITUTT

Nasjonalt folkehelseinstitutt (Folkehelseinstituttet) arbeider for å bedre befolkningens helse ved å styrke det forebyggende helsearbeidet i samfunnet. Instituttet gir råd, yter tjenester og fremskaffer kunnskap om hvordan helsetilstanden utvikler seg, hvilke forhold som påvirker den og hva som kan gjøres for å bedre den.

Folkehelseinstituttet er en viktig leverandør av forskningsbasert forvaltningsstøtte og laboratorietjenester innen områdene matbårne sykdommer forårsaket av mikroorganismer og helserisikovurderinger av kjemiske fremmedstoffer i maten. Dette arbeidet er en integrert del av den samlede aktivitet og involverer flere avdelinger fordelt på Divisjon for Smittevern og Divisjon for Miljømedisin. Disse divisjonene disponerer til sammen ca. 280 årsverk.

Kategorisering av Folkehelseinstituttets tjenester innen matområdet med verdianslag og fremtidig finansiering

Oppgaver og tjenester	Konkurransesutsetting ^a	Anslått kroneverdi ^b	Fremtidig finansiering	Manglende finansiering
Rutine- og spesialanalyser, og ringtester				
- Analyse av dioksiner og PCB	A	453.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
- Organisering av ringtester, drikkevann	B	1.250.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
Referanseanalyser^f				
- Verifisering av Listeria	B	800.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
- Verifisering av Vibrio	B	180.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
- Verifisering av Campylobacter	B	850.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
- Verifisering av øvrige agens	B	1.650.000	Mattilsynet	Må avvikles ^c
Vitenskapelig forvaltningsstøtte				
- Smittevern, epidemiologi	B	3.500.000 ^g	Mattilsynet	Underfinansiert ^d
- Toksikologi	B	2.000.000	Mattilsynet	Underfinansiert ^d
- Allergi og overfølsomhet	B	0	Dep.	^e
- Drikkevannsforsyning	B	1.000.000	Dep./ Mattilsynet	
- Skadedyr	B	0	Dep.	^e

^a A = kan konkurransesettes; B = kan ikke konkurransesettes; C = fremtidig potensiale for konkurransesetting.

^b Tjenestens totale budsjettmessig verdi som etter Folkehelseinstituttets mening må finansieres over Mattilsynets budsjett

^c Tjenester som Folkehelseinstituttet må avvikle fra 2004 på grunn av instituttets kritiske budsjettssituasjon, hvis de ikke blir fullfinansiert.

^d Tjenester som er underfinansiert.

^e Tjenester som i sin helhet finansieres over Folkehelseinstituttets budsjett og som i hovedsak er rettet mot humansiden, og hvor arbeidet mot Mattilsynet relativt sett er beskjedent.

^f Omfatter kun verifisering. Genetisk og fenotypisk subtyping, overvåking og utbruddsopklaring, er inkludert under forvaltningsstøtten.

^g Øremerkede midler i forbindelse med Stortingets vedtak ved utvidelsen av EØS-avtalen, juset for lønns- og prisutviklingen og utvidelse av oppgavene til å omfatte smittsomme sykdommer som ikke overføres gjennom næringsmidler.

Folkehelseinstituttets kommentarer til oppgaveporteføljen på matområdet

Rutine- og spesialanalyser av primærmateriale, og ringtester

Dioksiner og PCB

Folkehelseinstituttet undersøker årlig ca. 30 prøver av matvarer for forekomst av dioksiner og PCB, etter oppdrag fra SNT. Slike analyser utføres også ved NIFES og NILU, og oppdraget er delt mellom disse instituttene og Folkehelseinstituttet. Det finnes private tilbydere i markedet som næringene benytter seg av. Disse analysene kan derfor konkurranseutsettes.

Uorganiske stoffer i drikkevann

Rutineanalyser for uorganiske stoffer i vann utføres i dag av kommersielle laboratorier i fri konkurranse. Folkehelseinstituttet deltar per i dag ikke selv i denne konkurransen om rutineoppdrag.

Kvalitetssikringen av laboratoriene forutsetter deltakelse i en ringtestordning som inkluderer de analyseparametrene som laboratoriene er akkreditert for å kunne utføre, med de konsentrasjonsnivåene som vil forekomme i norsk drikkevann. Ringtester for uorganiske analyser i andre vanntyper vil derfor ikke tilfredsstille dette behovet. Folkehelseinstituttet har tilbudt norske analyselaboratorier deltakelse i ringtester innenfor området uorganiske stoffer i drikkevann. Denne oppgaven er av instituttet selv vurdert å ligge utenfor våre primæroppgaver, og det kreves derfor ekstern finansiering dersom den skal fortsette. Folkehelseinstituttet har den nødvendige utrustning og kompetanse, men har per i dag ikke den nødvendige kapasitet.

Referansefunksjoner

Dette avsnittet omhandler kun referansefunksjonen for verifisering og typing av mikrobielle agens slik det er definert i gjeldende zoonosedirektiv. Folkehelseinstituttet har ingen referansefunksjoner når det gjelder påvisning av mikrobielle agens i primærprøver. Instituttet foretar nasjonal overvåking av epidemiologisk viktige mikrober langs hele næringskjeden ved hjelp av fenotypisk og genotypisk deltaljkarakterisering, men dette arbeidet vil bli omtalt i avsnitt 3 (vitenskapelig forvaltningsstøtte), sammen med annen forvaltningsstøtte.

Folkehelseinstituttet utfører verifisering og typing av en rekke mikrobielle agens som er aktuelle innen matområdet. Allokering av slike oppgaver til Folkehelseinstituttet bygger på: 1) instituttets mandat i smittevernloven, 2) implementeringen av zoonosedirektivet, der Folkehelseinstituttet er nasjonalt referanselaboratorium for Salmonella, 3) samarbeidsavtale med SNT og 4) kollegiale overenskomster.

Spørsmålet er om noen av disse oppgavene kan konkurranseutsettes. I denne sammenheng er to forhold vurdert: 1) frivillighet og finansieringsform og 2) problemer med habilitet og tillit.

Frivillighet og finansieringsform

På matområdet er det for visse agens og analyser (for eksempel der resultatet skal danne grunnlag for offentlige vedtak), ikke frivillig å sende bakteriestammer til verifisering ved et referanselaboratorium; det er en plikt primærlaboratoriene er pålagt for å kvalitets sikre grunnlaget for forvaltningsvedtak og for å sikre en kvalitativt bedre overvåking. Denne plikten er blant annet nedfelt i zoonosedirektivet for enkelte agens som omfattes av dette

direktivet. De fleste NMKL-metodene for mikrobiologisk analyse av næringsmidler forutsetter eksplisitt at mikrober sendes til et nasjonalt referanselaboratorium for verifisering og endelig bekreftelse, eventuelt også typebestemmelse. Den ene parten i markedet, oppdragsgiver, er dermed formelt sett forpliktet til å kjøpe tjenester denne parten ikke selv har umiddelbart behov for, bortsett fra at resultatene av referanseanalysene kan være et nyttig korrektiv til den primære diagnosen.

Folkehelseinstituttet utfører referanseanalyser av bakteriestammer mottatt fra primærlaboratorier under Mattilsynets virkeområde, inkludert bransjelaboratorier innen næringsmiddel- og fôrindustrien. Resultatet av referanseanalysene av disse bakteriene og tilsvarende analyser av de samme bakteriene fra mennesker danner utgangspunktet for instituttets samlede overvåking av agens langs hele næringskjeden, et arbeid som også omfatter oppdaging og oppklaring av sykdomsutbrudd. I henhold til gjeldende rammeavtale med SNT finansieres disse analysene over Folkehelseinstituttets budsjett uten tilskudd fra SNT. Folkehelseinstituttet foretar heller ingen fakturering av laboratoriene som rekvirerer analysene, med den begrunnelse at økonomiske hensyn ikke skal hindre primærlaboratoriene i å sende inn bakterier til verifisering, fordi dette er en forpliktelse laboratoriene er pålagt og fordi innsendelsen er en nødvendig forutsetning for nasjonal overvåking av smittestoff og muligheten til å oppklare sykdomsutbrudd.

Under det nye Mattilsynet er det viktig at det velges en finansieringsform som ikke virker prohibitivt når det gjelder laboratorienes vilje til å sende bakteriestammer til Folkehelseinstituttet eller andre referanselaboratorier. Det forutsetter at denne type referansefunksjon finansieres i sin helhet fra det offentlige side og ikke slik at innsender selv må betale noe for tjenesten. Dersom det må betales, er vår erfaring at laboratoriene i en slik situasjon er tilbakeholdne med innsendelse av bakterier, til tross for formelle forpliktelser.

Vi vil derfor anbefale at denne typen referanseanalyser finansieres gjennom faste bevilgninger til referanselaboratoriene fremfor gjennom gebyrer innkrevd fra den enkelte rekvirent.

Konklusjon:

Innsendelse av bakteriestammer til verifisering er en forpliktelse primærlaboratoriene er pålagt i visse situasjoner. Dette er nødvendig for å bidra til korrekte forvaltningsvedtak og er en forutsetning for nasjonal overvåking av smittestoff og utbruddsoppklaring. Det er derfor viktig å velge en finansieringsform som gjør at økonomiske hensyn ikke påvirker laboratorienes vilje til å ivareta sin forpliktelse, og slik at sentrale epidemiologiske oppgaver ikke blir skadelidende. Faste bevilgninger til referanselaboratoriene er derfor å foretrekke fremfor gebyrer innkrevd fra den enkelte rekvirent.

Habilitet og tillit

Da det ble vedtatt at laboratoriefunksjonene skulle skilles administrativt og økonomisk fra tilsynene, var hensynet til habilitet et dominerende argument. Dersom dette argumentet fremdeles har gyldighet, må det også diskuteres i forbindelse med referansefunksjonene. Hvis disse oppgavene konkurransenutsettes i et åpent marked, kan man risikere at et laboratorium, som i konkurranse med andre selger primæranalyser til ulike virksomheter, får i oppdrag fra Mattilsynet å verifisere og dermed kvalitetssikre ikke bare sine egne analyser men også analyser utført av konkurrerende laboratorier. Laboratoriet kommer dermed i en dobbeltrolle som gjør at det kan stilles spørsmål ved habiliteten.

Slike forhold bør være med i de vurderinger Mattilsynet må gjøre når de ulike typer tjenester skal kjøpes fra diverse tilbydere.

Budsjettmessig verdi

I henhold til samarbeidsavtalen med SNT, får Folkehelseinstituttet ingen godtgjørelse for referanseundersøkelsene av non-humane mikrobielle agens, men dekker dette over vårt eget budsjett. I Tabell 1 er den budsjettmessig verdi for analyse av det enkelte agens beregnet proporsjonalt i forhold til gjennomsnittlig antall undersøkte bakteriestammer i årene 2000-2002. På grunn av den kritiske budsjettsituasjonen, må Folkehelseinstituttet avvikle disse tjenestene fra 2004 dersom de ikke blir fullfinansiert.

Beregningen av budsjettmessig verdi for tjenestene omfatter kun verifisering. Vi har ikke tatt med utgifter til overvåking av agens, epidemiologisk utredning og forskning, og utbruddsoppløring samt føring av DNA-registre, fordi dette er forvaltningsstøtte vi mottar dekning for via SNT i form av øremerkede midler (se avsnitt 3.1).

Vitenskapelig basert forvaltningsstøtte

Folkehelseinstituttet er et forvaltningsorgan med særskilte oppgaver og fullmakter. Som ledd i dette, bidrar instituttet med vitenskapelige baserte tjenester og vurderinger innen en rekke områder (toksikologi, mikrobiologi, epidemiologi, næringsstoffer, vannforsyning, skadedyr, allergi og overfølsomhet, risikovurdering som metode). Disse tjenestene bygger delvis på laboratoriebaserte funksjoner, men også på annet arbeid, for eksempel overvåking, spesial- og rutineanalyser, forskning og utredning, risikovurdering og utbruddsoppløring med analytisk-epidemiologiske metoder. De oppgavene som dreier seg om næringsmidler, er spesifisert i samarbeidsavtalen mellom SNT og Folkehelseinstituttet. Disse oppgavene er integrert i instituttets totale virksomhet hvis hoveddel omfatter folkehelse relaterte oppgaver utenom matområdet, og er for en del oppgavers vedkommende, forpliktelser Folkehelseinstituttet er pålagt gjennom lover, forskrifter og stortingsvedtak. Den kompetanse dette forutsetter er bygget opp gjennom vitenskapelig aktiviteter over mange år. Man kan derfor ikke uten videre trekke ut enkelte elementer til konkurranseutsetting uten at det vil føre til fragmentering av miljøet og gå på bekostning av kvalitet fordi man meget lett kommer under en kritisk masse for slik aktivitet. Det må understrekes nødvendigheten av langsiktighet og forutsigbarhet både når det gjelder tildeling av oppdrag og finansieringen av disse.

Forskningsbasert risikovurdering er et helt essensielt fundament i det fremtidige Mattilsynets forvaltning. For å iverksette nødvendige tiltak overfor helseskadende og sykdomsutløsende kjemiske og mikrobiologiske agens i mat og drikkevann, må Mattilsynet ha tilgang på tilstrekkelig ekspertise innen risikovurdering. Slik kompetanse finnes i dag hovedsakelig hos offentlige FOU-institusjoner som har dette som en av sine primære oppgaver, og kan i dag i begrenset grad hentes inn fra kommersielle laboratorier.

Forvaltningsstøtte innen epidemiologi og mikrobiologi (smittevernområdet)

Folkehelseinstituttet er en av de viktigste leverandørene av vitenskapelig basert forvaltningsstøtte til det nåværende SNT når det gjelder epidemiologi på smittevernområdet. Våre tjenester overfor SNT er presisert i en samarbeidsavtale og i våre årsrapporter til SNT, og bygger på følgende oppgaver ved instituttet (kort oppsummert):

- **Overvåke sykdommer.** Overvåke forekomsten av smittsomme sykdommer og sykdomsutbrudd i befolkningen, følge den internasjonale epidemiologiske situasjon, og bidra til den internasjonale overvåkingen.
- **Overvåke agens.** Karakterisere og overvåke patogene mikroorganismer og deres egenskaper, blant annet antimikrobiell resistens og DNA-mønstre, gjennom egne DNA-registre.
- **Utføre forskning.** Utføre analytisk-epidemiologisk og molekylærepidemiologisk forskning for å identifisere smitekilder og smittemåter, evaluere effekten av forebyggende tiltak, bestemme den helsemessige og økonomiske betydning av sykdommene, karakterisere og kartlegge antimikrobiell resistens.
- **Oppdage og oppklare utbrudd.** Bidra til å oppdage og oppklare utbrudd av smittsomme sykdommer ved hjelp av laboratoriemetoder og epidemiologiske metoder, blant annet ved at Nasjonal feltepidemiologisk gruppe rykker ut for å bistå ved lokale utbrudd.
- **Utvikle metoder.** Utvikle metoder til aktivitetene nevnt ovenfor og opprettholde spisskompetanse.
- **Opprettholde beredskap.** Opprettholde beredskap mot akutte hendelser som sykdomsutbrudd, terroranslag eller krise.
- **Gi informasjon og faglige råd.** Gi faglige råd om overvåking, kartlegging, forskning og utbruddsoppklaring, gi løpende vurderinger av smittesituasjonen, gi i råd om forebygging og smitteverntiltak, bidra til risikovurderinger og delta i komiteer, utvalg og råd.

Budsjettmessig verdi:

Siden forvaltningsstøtten på smittevernområdet er en integrert del av Folkehelseinstituttets lovpålagte aktivitet, blir disse oppgavene i hovedsak finansiert over instituttets ordinære budsjett med et årlig tilskudd av øremerkede midler fra SNTs budsjett. I følge samarbeidsavtalen med SNT, er bevilgningene en delvis kompensasjon for det arbeid som utføres. I de siste årene har instituttet mottatt kr. 2.500.000 for denne forvaltningsstøtten og den kompetanse den forutsetter. Denne bevilgningen, som har vært uforandret gjennom flere år, må nå justeres for lønns- og prisutviklingen.

Forvaltningsstøtte innen toksikologi:

Folkehelseinstituttet er den viktigste leverandøren av vitenskapelig basert forvaltningsstøtte innen toksikologisk risikovurdering til det nåværende SNT og KNTene. Det vil være aktuelt å følge opp igangværende samarbeidet med undersøkelser og beregninger av befolkningens inntak av ulike kjemiske stoffer via kosten. Det er også viktig å følge opp arbeidet med nye typer matprodukter (ny mat) på markedet som lanseres med tanke på å oppnå positive helsegevinster. Folkehelseinstituttets kompetanse innen toksikologisk risikovurdering er bygd opp over mer en 20 år. Gjennom årene har ansatte ved instituttet i stadig større grad vært etterspurt som eksperter i vitenskapelige komiteer i EU og WHO innen toksikologisk risikovurdering og mattrygghet. Et høyt faglig og vitenskapelig nivå er nødvendig for å være interessant i internasjonale organer der en rekke råd om beslutninger gis.

Folkehelseinstituttets forvaltningsstøtte på dette området er for en mindre del finansiert av forvaltningsstøtten fra SNT og for en større del av over Folkehelseinstituttets ordinære budsjett som en del av instituttets primære oppgaver. Disse forutsetningene er innarbeidet i samarbeidsavtalen om forvaltningsstøtte mellom SNT og Folkehelseinstituttet.

Våre tjenester overfor SNT er presisert i samarbeidsavtalen og fremkommer i våre årsrapporter til SNT, og bygger på følgende oppgaver ved instituttet (kort oppsummert):

- Helseovervåking.
 - Beregne befolkningens eksponering or helseskadelige stoffer i mat ved hjelp av egne og andre data om matkonsum og innhold av slike stoffer.
 - Bidra til å kartlegge å kartlegge befolkningens eksponering gjennom kjemiske analyser av humane prøver
 - Kartlegge effekter av helseskadelige stoffer i mat og drikkevann.
- Utføre risikovurderinger og gi faglige råd. Instituttet utøver denne funksjonen ved besvarelser av en rekke enkelthenvendelser om utredninger og risikovurderinger fra SNT og ved å delta i en rekke råd og utvalg nasjonalt under SNT og internasjonalt – spesielt EU og WHO. Medarbeiderne opprettholder beredskap på et bredt område saksfelter.
- Utvikle og vedlikeholde solid kunnskap om forhold som påvirker helsen – forskning. Instituttet utfører forskning knyttet ny kunnskap om kjemiske stoffer i mat som kan innvirke på helsen og deres virkningsmekanismer.

Budsjettmessig verdi:

Siden forvaltningsstøtten på området næringsmiddel toksikologi/mattrygghet er en integrert del av Folkehelseinstituttets løpende aktivitet og kjerneoppgaver, blir disse oppgavene i stor grad finansiert over instituttets ordinære budsjett med et årlig tilskudd fra SNT. I følge samarbeidsavtalen med SNT, er bevilgningene en delvis kompensasjon for det arbeid som utføres. Det siste året har instituttet mottatt kr. 1.600.000 for forvaltningsstøtten og den kompetanse den forutsetter. Denne bevilgningen, som fortsatt er noe lavere enn forutsatt, må justeres for lønns- og prisutviklingen. I tillegg bør samarbeidet om inntaksberegninger og undersøkelser omkring dette styrkes.

Forvaltningsstøtte innen allergi og overfølsomhet:

Folkehelseinstituttet gir vitenskapelig basert forvaltningsstøtte innen allergi og overfølsomhet til det nåværende SNT, og ser frem til å fortsette dette samarbeidet med det nye Mattilsynet. Denne støtten finansieres i dag gjennom de bevilgninger Folkehelseinstituttet mottar fra Helsedepartementet, og bygger på den brede kompetanse innen feltet allergi og overfølsomhet som finnes ved instituttet og som er integrert i instituttets egen virksomhet. Støtten bygger i dag på følgende aktiviteter:

- **Gi informasjon og faglige råd:** Deltakelse i Allergigruppen i SNTs vitenskapelige komite, hvor én person har møtt ca. to ganger i året. - Instituttets medarbeidere har dertil hatt noen få enkeltengasjementer for å utrede spesielle saker vedrørende allergi og overfølsomhet, for eksempel allergiproblematikken i forbindelse med genmodifisert mat.
- **Utføre forskning:** Laboratorieforskning om matallergi, metodeutvikling, og kartlegging av forekomst av matallergi i befolkningen.
- **Utvikle metoder:** Utvikle metoder til hjelp i arbeidet med å finne årsaken til allergiske reaksjoner på mat. Vi har for eksempel utviklet metode til i én operasjon å screene på allergiantistoffer (spesifikt IgE) mot 170 matvarer.

- **Overvåke sykdommer:** Samarbeid med nåværende SNT om Nasjonalt meldesystem og register for alvorlige allergiske reaksjoner på mat ("Matallergiregisteret"). Dette samarbeidsprosjektet drives i det praktiske av Folkehelseinstituttet, som mottar bevilgning fra departementet til dette (620.000). Meldingene mottas på et eget meldeskjema med opplysninger om helsemessige forhold/allergier/medisinbruk foruten omstendighetene omkring den aktuelle akuttreaksjonen som meldes, og opplysningene registreres til statistisk bruk. Videre mottas serumprøver fra ca. 2/3 av tilfellene, og disse analyseres med hensyn til spesifikt IgE mot matallergener, både med vanlig diagnostisk metodikk og egenutviklet assay. Innsendende lege får tilbake en utførlig kommentar omkring det aktuelle tilfelle og den aktuelle allergi. Alt er kostnadsfritt for innsenderen.
- **Opprettholde beredskap:** Matallergiregisteret vil bidra til tidlig å avdekke om det er skjedd viktige endringer i allergeninnholdet i matvarer, og analysetjenestene ved Veterinærinstituttet vil i en slik situasjon være viktige.
- **Oppdage og oppklare utbrudd og overvåke agens:** Samarbeidet med nåværende SNT gjelder spesielt den delen av meldesystemvirksomheten som angår matsikkerhet/overvåkning av maten med hensyn til at den ikke skal inneholde allergener som ikke skal være der etter regler og forskrifter. ("Trygg mat for allergikerne"). Nåværende SNT er gjennom KNT'ene inne i dette arbeidet i de relativt få (men viktige) tilfellene der det skal gjøres analyser av allergener i mat som mistenkes å ha utløst reaksjon, erfaringsmessig omlag 5 tilfeller i året. Prøvene for analyse av matallergener skal innsendes i samarbeid med KNT i kommunen som tilfellet meldes fra, etter forutgående klarering med SNT. Kostnadene av analysene dekkes av SNT. Analysene utføres av Veterinærinstituttet evt. laboratorium i utlandet formidlet av Veterinærinstituttet. Analysene krever høy ekspertise, og det er ingen alternative norske laboratorier som kan stå for denne analysevirksomheten.

Spesifikt har vår assistanse overfor nåværende SNT altså bestått i deltagelse i faglig komité (allergifaggruppe), noen få enkeltstående engasjementer for å utrede/vurdere enkeltsaker, og samarbeid om Matallergiregisteret og da spesielt matvareovervåkingsdelen av dette.

Budsjettmessig verdi:

Folkehelseinstituttets aktivitet inn mot nåværende SNT finansieres i sin helhet over instituttets ordinære budsjett, og gjennom en tildeling for å drive Matallergiregisteret. Denne siste bevilgningen har tidligere vært gitt som øremerkede midler på kap. 719, men er fra inneværende år lagt til det ordinære budsjettet som en fast aktivitet ved instituttet. Komitéarbeid og engasjementer for ekspertbistand i spesielle saker har vært honorert fra nåværende SNT etter vanlige timesatser.

Forvaltningsstøtte innen drikkevannsområdet

Folkehelseinstituttet er en av de viktigste leverandørene av vitenskapelig basert forvaltningsstøtte til det nåværende SNT og KNTene (og til Helsedepartementet/Sosial- og helsedirektoratet) på drikkevannsområdet. Instituttet ser også på dette feltet frem til utvidet samarbeid med det nye Mattilsynet. Ved omorganiseringen av den sentrale helseforvaltningen i 2002 ble det besluttet at det drikkevannsfaglige miljøet ved Folkehelseinstituttet ikke skulle splittes, selv om det var oppgaver innen dette feltet som kunne vært lagt til Sosial- og helsedirektoratet. Bakgrunnen for dette var at miljøet ville være sterkere faglig ved at det fortsatt kombineres vitenskapelig og forvaltningsrett kompetanse på ett sted, sett i forhold til om det ble splittet opp på flere steder. Departementets og direktoratets faglige

forvaltningsbehov innen drikkevann og annen vannhygiene dekkes av instituttet. Denne direkte forvaltningsstøttende kompetansen finansieres gjennom instituttets bevilgning fra departementet, og kompetansen vil være like tilgjengelig for det nye Mattilsynet. Det er således ikke nødvendig å bygge opp tilsvarende, konkurrerende kompetanse i Mattilsynet.

Konkret bygger instituttets kompetanse for forvaltningsstøtte på drikkevannsfeltet på kunnskap generert gjennom blant annet egen forskning, kontakt med nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer, studier av internasjonal, vitenskapelig faglitteratur, vannverksregisteret og kontakt med sentrale, regionale og lokale organer innenfor vannforsyning, helse- og næringsmiddelområdet. Instituttet har også mer enn 50 års forvaltningserfaring angående godkjenning og tilsyn av vannverk. Det er ikke mulig å beregne instituttets kostnader med å tilby denne forvaltningsstøtten, fordi den er en integrert del av instituttets egen virksomhet, hvor kompetansen til alle medarbeiderne innen feltet benyttes både delvis og samlet.

- **Faglig bistand.** Folkehelseinstituttet kan bistå lokale og regionale helse- og næringsmiddelmyndigheter (samt vannverksansvarlige) med kunnskap om vannhygiene generelt og drikkevann spesielt etter ønsker og behov. Bistanden skal ikke være i konkurranse med vanlig konsulentvirksomhet.
- **Kunnskap om norsk vannforsyning.** Vannverksregisteret tilfredsstiller kravene til å ha tilstrekkelig oversikt over infrastrukturen i norske vannverk, samt at det tilfredsstiller norske forpliktelser til internasjonal rapportering inne drikkevannssektoren (EØS-avtalen)
- **Utføre forskning.** Utføre forskning innenfor cyanobakterier og toksinproduksjon, desinfisering av drikkevann, samt forutsetninger for og betydning av den filmen av biologisk materiale som dannes på innsiden av drikkevannsledninger
- **Oppklare årsak til avvik og finne avbøtende tiltak.** Bidra til å oppklare avvik i vannforsyningen som kan føre til sykdomsspredning, og å anbefale tiltak for å stoppe eventuell smittespredning, blant annet ved bistand ved lokale utbrudd.
- **Utvikle metoder.** Utvikle metoder til aktivitetene nevnt ovenfor og opprettholde spisskompetanse.
- **Opprettholde beredskap.** Opprettholde beredskap mot akutte hendelser som sykdomsutbrudd, terroranslag eller krise.
- **Gi informasjon og faglige råd.** Gi faglige råd om vannkilder og beskyttelse av tilsigsområder, vannbehandling og drikkevannskvalitet, herunder bidra til risikovurderinger og delta i komiteer, utvalg og råd.

Budsjettmessig verdi:

Siden forvaltningsstøtten på drikkevannsområdet er en integrert del av Folkehelseinstituttets aktivitet, blir disse oppgavene i hovedsak finansiert over instituttets ordinære budsjett. Hele Avdeling for vannhygienens virksomhet er innrettet mot forvaltningsstøtte, og kompetanseutvikling for å kunne yte denne forvaltningsstøtten, til helsedepartementet og andre forvaltningsorganer (også til andre departementer med underliggende etater i henhold til helsedepartementets behov for vår deltakelse). Kun en liten del av virksomheten angår andre deler av vannhygienens (f. eks. badevann i friluft og bassenger).

Forvaltningsstøtte innen skadedyrområdet:

Folkehelseinstituttet har landets eneste fagsenter innen skadedyrkontroll utenom plantevernet og gir vitenskapelig basert forvaltningsstøtte blant annet på Mattilsynets interesseområde. Det arbeides med skadedyrkontroll i næringsmidler, fôrvarer, treverk, tekstiler, i bolighus, produksjonsbedrifter, dyrestaller, parasitter og blodsugere på dyr og mennesker, vektorbårne zoonoser mv. Virksomheten er knyttet til å oppfylle forpliktelsene beskrevet i Forskrift om skadedyrbekjempelse med tilhørende instruksjoner fra Helsedepartementet. Forskriften er hjemlet i smittevernloven og kommunehelsetjenesteloven og har som formål å forebygge at skadedyr overfører smittsomme sykdommer til mennesker, blir årsak til sykdommer hos mennesker eller forårsaker andre helseproblemer hos mennesker (bivirkninger av bekjempelsesmidler).

Folkehelseinstituttet analyserer prøver av skadedyr som sendes inn fra kommunehelsetjenesten, KNTene, næringsmiddel- og fôrmiddelbedrifter, firmaer som bekjemper skadedyr, private mv. Det er både primærprøver og referanseprøver. Både skadedyrfirmaene og KNTene identifiserer skadedyr, og vår kursvirksomhet har som formål å øke deres kompetanse på dette området.

Våre aktiviteter som kan ha betydning for Mattilsynet er følgende:

- **Kursvirksomhet.** Folkehelseinstituttet utdanner og godkjenner alle skadedyrbekjempere i Norge. SNT, KNT, Landbrukstilsynet og andre etater deltar i undervisningen på kursene. Det planlegges egne kurs angående skadedyr for KNTene, næringsmiddelbedrifter mv.
- **Laboratorietjenester.** Prøver av skadedyr analyseres og besvares med råd om kontrolltiltak. Det tas betalt for denne tjenesten.
- **Forskning.** Forskning og utredning foregår angående forekomst av skadedyr, midler og metoder i skadedyrkontrollen, f.eks. bekjempelse av fluer i fjøs, resistens mot bekjempelsesmidler, helseeffekter av midd i landbruket.
- **Informasjon og faglige råd.** Det lages informasjonsskrifter og undervisningskompendier om skadedyr og bekjempelse. Mye av informasjonen legges ut på instituttets Internett-side under en egen skadedyrportal.
- **Råd om godkjenning av bekjempelsesmidler og –metoder.** Folkehelseinstituttet gir Helsedepartementet faglige råd angående godkjenning av ikke biocidholdige bekjempelsesmidler, bruk av bekjempelsesmidler, egnede tiltak for bekjempelse av enkelte typer skadedyr mv.

Budsjettmessig verdi:

Folkehelseinstituttets skadedyraktivitet har vært finansiert over instituttets ordinære budsjett. I løpet av de siste års oppbygging av et kompetansesenter for skadedyrkontroll i forbindelse med Skadedyrforskriften, har det kommet tilskudd av øremerkede midler på kap. 719. Fra 2003 er virksomheten i sin helhet finansiert over instituttets ordinære budsjett.

Beregning av budsjettmessig verdi

Følgende prinsipper er lagt til grunn ved beregning av budsjettmessig verdi:

- Forskerårsverk: Beregning av kostnadene ved et forskerårsverk tar utgangspunkt i forsker kode 110, lønnstrinn 60; i alt kr. 465 666.
- Ingeniørårsverk: Beregning av kostnadene ved et ingeniørårsverk tar utgangspunkt i avdelingsingeniør kode 1085, lønnstrinn 43; i alt kr. 345 248.
- Alle lønnsutgifter inkluderer feriepenger og arbeidsgiveravgift. Eventuell overtidsbetaling er ikke tatt med.
- Overhead: Det er beregnet 40% overhead til instituttets infrastruktur for alle lønnsutgifter. Det er utarbeidet retningslinjer for beregning og overhead ved instituttet som spesifiserer hvilke utgifter overhead skal dekke (tilgjengelig ved forespørsel).
- Driftsutgifter: Ved beregning av driftsutgifter er det tatt utgangspunkt i instituttets regnskap, inkludert eventuelle reiseutgifter.
- Avskrivninger: Utgifter ved avskrivning av utstyr og dataprogrammer er ikke tatt med. En del kostbart utstyr er anskaffet for midler fra SNT. Dataprogrammet NetLab som brukes i referanseanalysene og overvåkingen av mikrobielle agens, representerer en stor investering ved instituttet og er fremdeles en kilde til betydelige utgifter. Avskrivning og utgifter til dette er ikke tatt med i beregningene.

Kommentarer fra de private laboratoriene til Folkehelseinstituttets oppgaveportefølje

Vitenskapelig forvaltningstøtte

Markedet ser det her som riktig at vitenskapelig forvaltningstøtte ivaretas av en FOU-institusjon. Analyser i forhold til toksikologi og drikkevann kan utføres av markedet, men denne typen analyser inngår ikke i Folkehelseinstituttets forvaltningsstøtte. Det finnes tilbud i markedet for identifikasjon av flere matvarerelaterte skadedyr (ikke alle).

Referansefunksjoner

Markedet ser det også her som riktig at referansefunksjoner ivaretas av en offentlig FoU-institusjon. Mikrobiologisk påvisning av Listeria, Vibrio og Campylobacter i primærprøver kan utføres av markedet i dag og med en god kapasitet for utvidelse ved behov, men denne typen primæranalyser inngår ikke i Folkehelseinstituttets referansefunksjoner.

Rutine og spesialanalyser

Markedet har i dag god kapasitet til å utføre analyser mht dioksiner og PCB i matvarer i tillegg til uorganiske stoffer i drikkevann.

ARBEIDSGRUPPENS AVSLUTTENDE MERKNADER

Mandatet er tolket slik at gruppen skulle se på hva som kan/bør konkurranseutsettes av tjenester tilbudt av statlige laboratorieinstitusjoner på matområdet i grensesnittet mellom institusjonene på den ene siden og kjøpere av tjenester på den andre (Mattilsynet og næringsaktører). Gruppen har således ikke gjort konkrete undersøkelser av hva som andre aktører på laboratorieområdet faktisk kan tilby kvalitativt eller kvantitativt (kompetanse og kapasitet), men gjort vurderinger ut i fra mer generelle kunnskaper. Hva som faktisk finnes må avklares når Mattilsynet sender ut sine anbudsinvitasjoner.

I rapporten finnes det omfattende kommentarer fra de enkelte institusjonene med deres egne vurderinger av ulike forhold knyttet til konkurranseutsetting. Selv om kommentarene er uensartede og knyttet til de spesifikke institusjonene, er det likevel en del av disse som har relevans for de øvrige institusjonene uten at dette er spesifikt nevnt i de respektive avsnittene.

I de føringer som er gitt av Regjeringen i de tidligere nevnte stortingsproposisjoner, er det anført ulike hensyn som til dels er kryssende i forhold til å utvikle markedet for laboratorietjenester. Av særlig betydning for de vurderinger arbeidsgruppen har gjort, er følgende:

- I tilsynsobjektene (næringene og kommunene) har nødvendig tilgang på analysekapasitet til å tilfredsstille kravene til dokumentasjon av sin internkontroll
- II det til enhver tid finnes kompetanse og kapasitet til å utrede nye problemområder som måtte komme på matområdet og at det utvikles og implementeres ny metodikk etter hvert som behovet for dette utvikler seg
- III det finnes laboratorier med nødvendig kompetanse og uavhengighet til å forestå referansefunksjoner for den øvrige laboratorietjenesten
- IV statens innsats på feltet skal rettes mot å sikre en tilfredsstillende måloppnåelse i forhold til de punktene som er skissert ovenfor,
- V statlig engasjement på eiersiden skal begrenses til de former for laboratorievirksomhet som av faglige eller økonomiske årsaker ikke kan ivaretas av andre aktører,
- VI Veterinærinstituttet, Planteforsk, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning og de deler av Nasjonalt Folkehelseinstitutt som utfører oppgaver for Mattilsynet, skal videreutvikles som kompetanseinstitusjoner på matområdet. Disse institusjonene har i dag et hovedansvar for forskningsbasert forvaltningsstøtte, og det forventes at deres forskning er forvaltningsrettet.
- VII Det er et mål å opprettholde høy kompetanse på matforvaltningens fagområder innenfor landets grenser.
- VIII Det vil derfor være naturlig at disse institusjonene fortsatt blir hovedaktører innenfor kategoriene forvaltningsstøtte, referansefunksjoner, metodeutvikling, diagnostikk og mer overordnede beredskapsfunksjoner. Dette er funksjoner som krever høy kompetanse, og for enkelte funksjoners vedkommende også at utføreren kan opptre uavhengig av de andre aktørene i markedet.
- IX Analyser som kan utføres av andre, bør konkurranseutsettes for å sikre tilgjengelig analysevolum i markedet. Under forutsetning av at nødvendig kvalitet og leveringssikkerhet kan opprettholdes, bør slik konkurranseutsetting skje så snart som mulig.

- X De vitenskapelige institusjonene vil også i framtida måtte utføre en viss mengde rutineanalyser for å kunne vedlikeholde sin kompetanse og ivareta sine funksjoner som referanselaboratorier mv.

Referansefunksjoner regulert gjennom EØS-avtalen

Gruppen antar at der Norge gjennom EØS-avtalen pålegges å utpeke spesifikke laboratorier som referanselaboratorier for ulike analytter og med ansvar for nærmere angitte oppgaver, vil det være Mattilsynet som vil ha det fulle forvaltningsansvaret for praktisk implementering av slike bestemmelser i EØS-avtalen herunder å utpeke de ulike nasjonale referanselaboratoriene. Det synes som EU legger stadig større vekt på kvalitativ harmonisering av referansefunksjonene i de ulike land og dessuten at spennet av oppgaver som referanselaboratoriene skal ha ansvaret for, utvides. I forbindelse med regelverksutvikling der bestemmelser om analysemetoder med mer, blir nedfelt i rettsakter, vil representanter for referanselaboratoriene fungere som representanter for norske myndigheter dvs Mattilsynet. I lys av dette og da særlig forutsetningen om forskning og forvaltningsrollen i regelverksutviklingen og med bakgrunn i føringene III, VI, VII og VIII ovenfor, mener arbeidsgruppen at funksjon som nasjonalt referanselaboratorium der bestemmelser om dette følger av EØS-avtalen, som hovedregel bør legges til statlige vitenskapelige institusjoner. Det forhold at de oppgavene som skal utføres, kan være relativt omfattende og implisitt forutsetter en generell kompetanse og kompetanseutvikling som vil måtte finansieres direkte fra departementene eller Forskningsrådet underbygger arbeidsgruppens vurdering på dette punkt.

Andre referansefunksjoner

Innenfor matområdet er det imidlertid behov for referansefunksjoner på ulike nivåer enn de som er regulert gjennom EØS-avtalen (for eksempel nasjonale bestemmelser eller bransjespesifikke referansefunksjoner) og av mindre omfang for eksempel metodestandardisering, ringtester og veiledning. Slike funksjoner synes mer egnet for konkurranseutsetting, men det er viktig at Mattilsynet sørger for tilstrekkelig og ensartet kvalitet på slike tjenester. Slike referansefunksjoner til statlige institusjoner kan fungere som virkemidler for å ivareta målsetningene om at det til enhver tid skal finnes kompetanse og kapasitet til ny problemstillinger (II), at kompetanse skal finnes innenfor landets grenser (VII) og at de fire statlige laboratorieinstitusjonene som her er snakk om, fortsatt skal være hovedaktører (VIII). På dette grunnlag er det gruppens oppfatning at konkurranseutsetting av enkelt typer referansefunksjoner som finnes i de statlige institusjonene, vil kunne falle under bokstav C dvs konkurranseutsetting på sikt. Allerede i dag finnes andre tilbydere av denne type tjenester som bl.a. næringen kjøper.

Ringtester og habilitet

Habilitetshensyn taler for at ringtester arrangeres av institusjoner som ikke selv utfører de analysene som ringtesten skal overvåke/kvalitetssikre. Dette er ikke til hinder for at ikke-statlige laboratorier/virksomheter kan tillegges slike oppgaver, men dobbeltroller må unngås uansett om virksomheten som gjennomfører ringtester, er statlig eller ikke.

Generelle kommentarer til sorteringen mellom kategoriene A, B og C i mandatet

Som nevnt ovenfor, er det enkelte kryssende hensyn å forholde seg til i de føringene som er gitt av regjeringen. Vurderinger som gruppen har gjort, er blant annet reflektert i synspunktene om Referansefunksjoner tidligere. Det er blant annet behovet for at de statlige institusjonene det her er snakk om, må ha en viss aktivitet på områder som helt klart egner seg for full konkurranseutsetting, for at nødvendig kompetanse skal sikres og videreutvikles og for å ha

kapasitet (beredskap) til å utrede nye problemstillinger (se II, VII og X). Hvor omfattende andel av visse typer konkurranseutsatte tjenester som bør utføres av de statlige institusjonene for å sikre nødvendig kompetanse og kunnskapsutvikling i disse institusjonene, er vanskelig å estimere på generell basis. Det vil dessuten variere mellom ulike typer tjenester.

Når det gjelder de oppgaver som i denne rapporten er kategorisert under B, er dette hovedsakelig basert på romertallspunktene nevnt i avsnittet over og i avsnittet om Referansefunksjoner regulert gjennom EØS-avtalen. I tillegg vil en stor andel tjenester falle inn under det som under V er omfattet av "laboratorievirksomhet som av faglige eller økonomiske årsaker ikke kan ivaretas av andre aktører". I denne sammenheng er det etter gruppens vurdering kombinasjonen av komplekse faglige aktiviteter, lite marked og høye kostnader som gjør mye av det som er kategorisert under B lite egnet for konkurranseutsetting. Dette gjelder svært mye av det som faller inn under "plantehelset omsrådet" og tilsvarende for dyrehelse når det gjelder risikoanalyse og diagnostikk herunder både rutineanalyser og metodeutvikling.

For Folkehelseinstituttet gjelder mye av det samme når det gjelder kategori B. I tillegg kommer at Folkehelseinstituttets virksomhet er dominert av aktivitet knyttet til folkehelse, men utenfor matområdet. Som det fremgår av kommentarene fra Folkehelseinstituttet, er det svært lite av instituttets aktivitet på matområdet som er spesifikt og avvikende i forhold til tilsvarende aktivitet innenfor resten av folkehelseområdet som instituttet betjener. Av denne grunn synes det å være mindre rom for konkurranseutsetting av de tjenester som Folkehelseinstituttet driver på matområdet blant annet fordi det er kompetanse og kapasitet de likevel må ha og som er unntatt fra det som skal vurderes å konkurranseutsettes og fordi kombinasjonen av fag, økonomi og marked gjøre det lite egnet for aktører utenom statlige virksomheter.

Når det gjelder tjenester knyttet til forvaltningen av drikkevann, er det litt uklart hvem som vil være hovedmottaker av tjenester fra Folkehelseinstituttet. Det antas at dette vil være Mattilsynet og ikke kommunale instanser selv om noe av forvaltningen på området vil være hjemlet i kommunehelsetjenesteloven. Med bakgrunn i utkastet til ny kontroll-forordning i EU når det gjelder tilsyn på matområdet (regelverk som har Food-law-forordningen som overbygning), vil det være lite gunstig å la kommunale myndigheter ha vedtakskompetanse for bestemmelser som gjelder drikkevann inkludert pålegg om restriksjoner i nedslagfeltet. På bakgrunn av dette, er det inkludert 1 mill kr i oversikten over tjenester som pr i dag ytes av Folkehelseinstituttet og som i fremtiden i hovedsakelig blir virksomhet som er knyttet til matområdet og ikke andre deler av folkehelseområdet.

Det forhold at FoU-aktivitet ved de statlige institusjonene ikke skal sees i sammenheng med de tjenester som skal vurderes i forbindelse med konkurranseutsetting, gjør det også vanskelig å finne skarpe grenser mellom det som egner seg for konkurranseutsetting og det som ikke gjør det fordi en del kompetanse og tjenester er så tett knyttet sammen med den løpende forskningsaktiviteten ved institusjonene.

På side 7-8 i rapporten er det gitt en kategorisering i seks punkter (a-f) av tjenester som her har vært vurdert. Hovedtyngden av tjenester som er rubrisert under A eller C, faller inn under betegnelsen *rutineanalyser*. Som det imidlertid fremgår av avsnittene i de enkelte institusjonene og kommentarene fra den private laboratoriesiden, vil det innenfor alle kategorier fra a til f finnes andre aktører enn de statlige institusjonene som kunne tilby tjenester av tilfredsstillende kvalitet overfor både Mattilsyn og næringsaktører. Det fremgår

også av Mattilsynets beskrivelse av hvilke tjenester de ønsker å kjøpe (se side 8-9) og at Mattilsynet ønsker frihet til å kjøpe også fra andre tilbydere dersom de kvalitative krav er oppfylt. For arbeidsgruppen har det imidlertid vært vanskelig å konkretisere mer enn det som er skissert fra Mattilsynet, hvilke tjenester det her kan dreie seg om, men dette vil ventelig konkretisere seg i takt med Mattilsynets utvikling som kjøper i markedet. Uansett vil denne gruppe tjenester ikke falle inn under det som kan konkurranseutsettes allerede fra 2004 (kategori A).

Når det gjelder skillet mellom kategoriene A og C, fremgår det at det er litt ulike begrunnelser for hvorfor visse tjenester ikke kategoriseres som A. Det er heller ikke angitt hvor lenge en overgang til konkurranseutsetting forventes å vare. Også i denne sammenheng bør det kunne ventes en nærmere avklaring i forbindelse med at Mattilsynet kommer på banen som kjøper. Det er også grunn til å forvente nærmere avklaringer fra de statlige institusjonene når de kommer i gang med konkurranseutsettelsen i praksis.

Forutsetningen om nødvendig kvalitet og leveringssikkerhet

En av forutsetningene som er satt for konkurranseutsetting, er kravet om ”nødvendig kvalitet og leveringssikkerhet”. Kravet om akkreditering på ulike nivåer er et formelt krav som i svært mange sammenhenger har vist seg ikke alltid å være tilstrekkelig for å sikre ønsket kvalitet på tjenester og produkter av disse, selv ikke når tjenestene dreier seg om spesifikke analyser. Både for Mattilsyn og næringsaktører vil for eksempel den generelle kompetanse hos tjenestetilbyder til å se undersøkelser og resultater i en større sammenheng knyttet til de årsaker som ligger til grunn for kjøperens behov for tjenester, være av vesentlig betydning. Videre er det svært viktig å understreke at all relevant informasjon om for eksempel prøveutvalg, prøvetype (kriterium for uttak av den spesifikke prøve), type prøvemateriale, anvendt metodikk, tidspunkter osv, følger med informasjon om resultatene uansett om det er gjort positive eller negative funn. Når det gjelder resultatene, må også all informasjon som karakteriserer funnet nærmere, være lett tilgjengelig for oppdragsgiver og også myndigheter i en del sammenhenger dersom oppdragsgiver er noen andre. Som element i å sikre nødvendig kvalitet, er det viktig at tilbydere av laboratorietjenester utviser full åpenhet i relasjon til tjenesteytingen og at dette gjennomføres ved aktiv informasjonsdeling til rett tid. Inkludert i dette er også aktiv bruk av referanselaboratorier og vilje til nødvendig verifisering av funn eller mangel på sådanne. Aktiv deltakelse i for eksempel ringtester er et naturlig krav som må knyttes til kjøp av laboratorietjenester. Dette gjelder selvfølgelig uansett om tjenesteyter er statlig eller ikke. Det er meget viktig at Mattilsynet er meget bevisst på å sikre disse forhold når det skal kjøpes tjenester. Denne type kvalitetssikring vil være viktig og nødvendig også for næringsaktørene når de handler de samme typer tjenester hos tilbydere.

Utfordringer i forbindelse med finansiering/ budsjettering i det videre arbeidet

Som det fremgår i innspillene fra de enkelte institusjonene, er det varierende grad av sikkerhet og presisjon i de kroneverdiene som er presentert. Det har i prosessen vært en del usikkerhet om detaljeringsgraden i oppstillingen av ulike oppgaver. Det kan slås fast at detaljeringsgraden ikke er stor. På grunn av tidsfaktoren og ut i fra de usikkerheter som knytter seg til grensegangen mellom de ulike kategoriene av oppgaver (a-f) samt mellom kategoriene A, B og C og dessuten usikkerhet om presisjon i de vedtak departementene skal fatte på kort sikt, er dette det presenterte presisjonsnivået vi har valgt.

Dette betyr at departementene må legge opp til en god kommunikasjon med de enkelte institusjonene for å sørge for en bedre sikkerhet og presisjon for de tall som skal anvendes i det kommende budsjettarbeid **før** tallene innarbeides i budsjettene.

Andre relevante oppgaver

-Biobank

Biobank-konseptet er pr i dag ikke spesifikt vurdert i denne rapporten. Hvordan behovet for biobank skal dekket av det offentlige og i hvilket omfang, er i dag ikke fastslått. Det synes imidlertid som både Mattilsyn og laboratorieinstitusjonene vil kunne ha ulike roller i denne sammenheng, og det er mulig at dette vil influere på omfanget av visse typer virksomhet som vil finne sted i de statlige laboratoriene i fremtiden i forhold til beredskapsfunksjoner, referansefunksjoner, diagnostikk, metodeutvikling og rutineanalyser. Etter hvert som biobank-konseptet blir mer spesifisert og utdypet, er det selvfølgelig å vurdere andre tjenesteytere enn de statlige institusjonene.

-Godkjenningsordninger

I regelverket på matområdet er det et ikke uvesentlig antall med krav om godkjenning av laboratorier, analysemetoder, typegodkjenning av ulike typer utstyr, desinfeksjonsmidler, rengjøringsmidler med mer. Forvaltingsorganene har hittil hatt en noe beskjeden oppmerksomhet rettet mot disse elementene. Poenget her er at grunnlaget for de vedtak som Mattilsynet skal fatte i slike sammenhenger, må utarbeides av institusjoner med relevant kompetanse utenfor Mattilsynet bl.a. laboratorieinstitusjoner. Kostnadene knyttet til slikt arbeid vil i mange tilfeller dekket inn ved krav om gebyr fra virksomheten som ber om godkjenning. Når det gjelder for eksempel godkjenning av laboratoriemetoder, er det mer relevant at det er Mattilsynet selv som står som kjøper. Utfordringen innenfor denne arbeidsgruppens mandat, er at volumet på slike tjenester har vært lite, men det er grunn til å tro at det kan vokse. Arbeidsgruppen har ikke forsøkt å estimere størrelsen på denne del av markedet, men det er all grunn til å tro at det i mange tilfeller finnes kompetente tilbydere også av denne type tjenester utenfor de statlige institusjonene. Et aktuelt eksempel på denne type aktivitet, finnes i høringsnotatet fra SNT om ny forskrift om godkjenning av desinfeksjons- og rengjøringsmidler til bruk i næringsmiddelvirksomheter. I notatet er det angitt at det er Folkehelseinstituttet som skal stå for vurdering av produktene og at dette skal betales med ca 700,- kr timen av søkeren. I tilfeller med saksbehandling på vegne av Mattilsynet, kan det godt være ikke-statlige og kompetente virksomheter som kunne tenke seg å påta seg slike oppgaver. Det er vesentlig for departementene å være oppmerksom på dette i forbindelse med den pågående utviklingen av laboratoriemarkedet.

Hvilken rolle bør Forskningsrådet ha i fremtiden når det gjelder finansiering av de statlige institusjonene

I mandatet er det angitt at gruppen skal angi hva som i fremtiden skal finansieres via Forskningsrådet (1a) og hvilke faglige kriterier som skal danne grunnlag for fordelingen av budsjettmidler (1c). Som det bl.a. fremgår av Forskningsrådets kommentarer på sidene 9-10, er finansieringen av de statlige institusjonene svært uensartet når det gjelder Forskningsrådets rolle. Det er bare LD som bruker Forskningsrådet som kanal for basisfinansiering til sine institusjoner, og Forskningsrådet følger nøye opp disponeringen av disse midlene. Det er flere elementer som har ført til at arbeidsgruppen ikke har gått inn på å konkretisere kriterier for midler som skal kanaliseres henholdsvis direkte fra de enkelte departementer til institusjonene eller via Forskningsrådet. Disse elementene er:

- HD og FID har ingen slik praksis – alle de midlene som deres institusjoner får fra Forskningsrådet, er i konkurranse med andre forskningsinstitusjoner
- Siden FoU-aktiviteten generelt ved de aktuelle statlige institusjonene ikke skal vurderes i sammenheng med konkurranseutsetting av visse tjenester på matområdet, ligger det utenfor arbeidsgruppens mandat å vurdere om bruk av Forskningsrådet som

- kanal for midler som skal til disse institusjonene, er fordelaktig i lys av forskningspolitiske hensyn
- Dernest er det etter arbeidsgruppens vurdering, svært vanskelig å sette opp konkrete kriterier for å skille mellom forskning og utviklingsarbeid som skissert fra Forskningsrådet på side 10, når målsetningen med disse midlene er å sikre generell kompetanse og kunnskapsutvikling i de enkelte institusjonene bare på matområdet på en slik måte at den enkelte institusjon skal kunne tilby Mattilsynet og næringene ulike typer tjenester på matområdet som ikke egner seg for konkurranseutsetting (B)
 - En ytterligere kompliserende faktor er at det er ulike andeler av den totale aktiviteten ved de enkelte institusjoner som kan sies å ligge innenfor matområdet. Det er i alle fall helt åpenbart at både Folkehelseinstituttet og NIFES har virksomhet som ligger klart utenfor, og det må vurderes om bruk av Forskningsrådet på slike områder skal være den samme som på matområdet

Ut ifra forutsetningene formulert i sitatene II, IV, VI og VII synes det åpenbart at statlige midler må bevilges med direkte adresse til de aktuelle institusjonene. I lys av strekpunktene ovenfor mener arbeidsgruppen at det bør vurderes hvor hensiktsmessig det er å bruke Forskningsrådet som kanal for bevilgninger med så klar adresse og med så direkte forvaltningsmessige målsetninger. Erfaringene fra institusjonene som får grunnbevilgning fra Forskningsrådet, er gode.

Oppsummeringstabell:

	A	B	C	SUM
Planteforsk, Plantehelse	0	8 650 000	0	8 650 000
Pesticidlaboratoriet	0	3 100 000	3 600 000	6 700 000
Såvarelaboratoriet	0	3 800 000	6 400 000	10 200 000
NIFES	4 547 000	15 024 000	3 956 000	23 527 000
Folkehelseinstituttet	453 000	11 230 000	0	11 683 000
Veterinærinstituttet	18 440 000	96 000 000	3 680 000	118 120 000
SUM	23 440 000	137 804 000	17 636 000	178 880 000

A: Kroneverdi for oppgaver som kan konkurranseutsettes fra 1.1.04

B: Kroneverdi for oppgaver som ikke kan konkurranseutsettes

C: Kroneverdi for oppgaver som kan ha potensial for fremtidig konkurranseutsetting